

473550

Auhlnnatöö

Rebane, Hugo

Auhinnatöö

473550

1. det., 1928. a. Inimustead
kolmanda astme väärtisena

Author: stud. phil. Hugo

Rebane

Ar. 495

20. X. 28

Fräunberg

Tartu ülikooli Sekretär

Asjaarmastaja.

Meie keskkooli noorsoo
hingeelu peegeldus tema ajakirjades
viimasel aastakümnel.

A. A.

74/10

-erandid muudugi väljendatud, milline lerdus igas li-
gis - nende ajakirjade sisu väärtuslikkuse kritere-
miks asjale kirjandus - kunstiliselt ja tehnikalt vaadata.

Mis peegeldust puutub, siis see on peamiselt kahe-
sugune: 1. osikohene ja 2. kaudne. Nende omavahelist
piiri on raske kindlaks määrata, kuid üldiselt võttes a-
noodid osikohene peegeldus eeskätt kõik trükkimatus
ajakirjad, sest peegelduski tõltub paljundustehnikast.
Kõikide paljundus on keeluse iseloomuga (kuigi võib
trükkimatus alla), ei üldse mõttevahelduseks. Juures mä-
rdatakse, et need trükkimatus, mille kaudu toodetud ma-
terjalid on juba

Meie keskkooli-noorsoo ajakirjad on noorte
vaimlise ja hingelise käärimise andused, kuid käärimis-
ne ise on juba teatav liikumine - siis noorsoo liikumi-
ne. Käärimise kvaliteetile vastab produkti kvaliteet:
mida intensiivsem on esimene, seda väärtuslikum vii-
mane.

Seisugune noorsooliikumine, ükskõik mil-
lised välisvorme ta omab, on kahtlemata teatav kultu-
rinähtus, viimane omakorda teatav ajalooline fak-
tor. Mis käsitlusviisi puutub, siis käsitleme käesolevas kir-
jutises noorsooliikumist rippumatult tema välisvor-
midest, sest meile on ju tähtis eeskätt asja sisu, mitte vor-
miline külg. Neiet seimkohalt jürdanegi oma teema
käsitlemiseks.

1.

Väliskuju järgi võib jaotada kõiki meie
vaatluspiirkonda kuuluvaid keskkooli-noorsoo aja-
kirja kahte suurte liiki, nimelt 1. trükitud ja
2. trükkimatus. Viimased jagunevad omakorda
paljundusviiside järgi järgmiselt: 1. mimeogra-
fivõtted ja kirjutusmasinal paljundatud, 2. ša-
pirografivõtted ja hektografovõtted ja 3. käsiti-
kirjutatud. Paljundustehnikat võime võtta üldiselt

-erandid muudugi väljaarvatud, milliseid leides igas liigis- nende ajakirjade sisu väärtuslikkuse kriitilis- miks-asjale kirjandus- Kunstiliselt suhtukohalt vaadates.

Mis peegeldusse puutub, siis see on põhimiselt kahe- sugune: 1. otsekohene ja 2. kaudne. Nende omavahelist- püüri on raske kindlaks määrata, kuid üldiselt võttes an- navad otsekohene peegelduse eeskätt kõik trikkimatus- ajakirjad, sest peegelduski sõltub paljundustehnikast. Kõisiti paljundus on koduse iseloomuga (kuigi käib trikkiväiduse alla), ei selda mõtteavalduste juures sää- rast filtrit nagu trikkimust, mille kaudu tooted mää- ratakse juba kõrgile, ei üksi kodusele ringkonnale. Vastavalt sellele mis siis valitsebki vahem meelsus, sageli otse hammustavalt terav toon. Tuleb mär- kida, et taruudast on, südamest rohkem ära ütelda - põhimõttel: Omaste asi, aga sent suurt paha tule. Triki- tud ajakirjas tuleb aga tihti, läbi lilledel'raa kiola, kompromissidele minna ja appoositsiooniski olla- oma- väärtust teataval määral vastavale üldisele seltskond- lisele opinioonile kohandada. Sest vanad, eriti aga- su paljupääline elukas, mida seltskonnaks nimeta- takse, asub noorte suhtes alati suhtukohal: Quod licet Iovi, non licet bovi. Ning pedagoogide on sellega ise- enesest mäistatavalt nõus.

Üks teine küsimus: Kumb on parem ja- õigem, kas otsekohene ehk kaudne peegeldus? Tega- lusest on küll igasugune otsekohesus kaudsusest- õigem ja parem, kuid siin nende mäistete vahel pole- nii markantne. Peegeldus jääb peegelduseks, üks- kõik kasta tuleb ühest äärmusest peeglist ehk terve- peeglist süstunust (näit. valmisriiete magas. riidid). Si- mune vahel on siin, et peeglite süsteem annab iga- külge peegelpildi, kuna üksik peegel võib anda- ainult en face ehk profiili kuju. Vasta- valt sellele käsiti paljundatud ajakirjad olek- sid üksikpeeglid, kuna trikkitud ajakirjad oma- keerukama süstemaatika ja kaardis aparatuuriga (mis kirjutavad ka vanad muusoo aktuaalseist

küsimust) esitaksid peeglite süsteeme.

Raske on kõigist käsitsipaljundatud väljaannete sisust ülevaadet hankida, ja isegi nende arvu kindlaksmäärata ja nimestikku koostada, sest puudub keskkoht, kuhu nad oleksid koondatud. Juhuslikult siin-sääl säilinud eksemplareide ja kaolinnoosuse keskliidu häälekandjate „Hudimaas“ leitudate bibliograafiliste andmete kui ka Eesti noosuse karsskusliidu noosuse ajakirjade artiklite andmete rajal olen katunud koostada vastavat bibliograafilist ülevaadet mis muudugi mitte kaugeltki veel täielik pole.

2.

Kuivatatakse mõningaid esle küündivamaid jooni: meod huvitava keskkooli-noosuse hingeelu struktuuri üldiselt taltsutada ja iseloomustada, siis ei tohi me sümboolselt unustada mõõdukas erakordsite aegade mööda, millest neil praegil läbi tuli kõra. Nende mõjude pakatavamine välja hingeas absooluutse järele üheks noosuse, kelle väike ja paardumata hingeelu kõrge mitmekesisemal määral üldiselt. Kuid siin juures ei väsi ka silmalt lasta, et noorsugu ise, õrgemini küll noosuse äärsam osa, neist rikkumist mõjudest teadlik on ja neile hoolse enesekasvatusega vastutavalt püüab luua. Viimane aga ei ole sugugi kõrge, seda enam, et tal laste külapiind puudub: noorlao rõhu enamik, mass jääb selleks mis ta on ja järele jätab täiel tuulid elakultuuri, naudingute ning kõrgi lühivate määride teed. Ja siit omakorda absooluutse hälvitavaid mõjutusi äärsamatel noorte kaadrisjuba palpi intensiivsemalt, sest on ju noored noosile loogemaks kuskonna osideks.

Meie sõjajärgse noosuse hingeelu struktuuri üldjoonis iseloomustades võiks kõiki selli eriarvundused maskantselt kokku suruda ühtainsasse sõnne: lõtvu mine. See sõna tähendaks vaimliste huude

ja võimete säädinistumist, tahte kesastumist ning külblis-
te täekspidanist saistumist. Nagu mingi dekadentse kir-
janduse lehekülgedelt alla paisatud, ilmuvad meie muide
tänapäraselt nii visa ja fiktiivse, rahva loetuse "kita-
suguste probleemide" rasked ja andekad parassi-
tide hulka tõuseb lõpsakalt. Enesearastamises tung näib
koos leevivat isegi kõige rahel. demaaise noorsoo generat-
sioonidesse otse massiliselt.

Noorsoo paremas kaldub aga sageli üleliig-
sessa refleksi. Iidagi võime teatavas mõttes lüüa-
mise sümptoomina jorvada.

3.

Kui lihtsime neid ajakirji, mis kuuluvad meie keskkoo-
li noorsoo nooremale generatsiooni, mida huvitavas gäjärgus,
suis võime küllalt selgesti näha, kuidas nii mõnigi kord päris
värske noorusvaim ja tavoline puberteedi aja rõõmure min-
gi agnomaie ebaharv. Kaudesse unekoladeose ja tähendusori-
kastesse daronantordene üle kandub. Tuome näiteks kaks
"luulitust" ühest ja samalt autorilt. 1) Esimene kannab
"päälkirja"

Mu armuke.

Mu armuke, kallike

Kaua jäänutan sind!

Sinule taksab mu südameki,

Sinule ihkab mu rind!

Ärä lase nii kaua oodata!

Tule ja, peasta mind!

Kauem ei või ma kannata.

Sest armastada üksnes võib sind.

2) R. Raiter, Meie Mõtted 1923, nr. 3.

Siin pääsaste vilus
Lõhkeb mu süda! -
Siin lilledel ilus-
Ei saa armastada teda.

Võiks öelda, see on tüüpiline puberteedi aja armu-
valul laul väikese sõnastusorkuse ja luuletamisega au-
torilt. Laul oma kujul on labane ja naeruväärne, kuid
meil pole õigust temast avaldatud, ystomist ja ahkameist
labase suunaliseks pidada, olgu si et päris "matema-
tiliselt" öeldakse: "Siin pääsaste vilus... ei saa armu-
stada teda." Siin pole lihtsalt tühjusetu (!) vastavat
võrmi leidnud. Kuid kõrvutame sellele teise, üldiselt mõ-
te laadolt nagu pisut süütuks ajakese.

Kullerkupukene.

Kullerkupuke, helise -
Sind ihaldan näha ma ärdasti!
Tule ju, tervita muusti
Oma kuldsepuliste õitega lahkusti!!

Kui ärkad ja süütusel asadel?
Ella arvan: ilusal kesadel. -
Sis lehkavad, säravad
Su nupud. - Ja peagi näitsivad!!

Laul kui niisugune on muudagi muigamis väärt.
Aga siiski, mida ütles meile see süütu "allegoaria"?
Kust on pärit see lahk-kõlaline lõpp, see mõllin lühen-
dus: - ja peagi näitsivad!!" On see tavaline puber-
teedi aja tunde ja meeleolu naerust väljalangemine,
nagu meile sellist Spranger 2) ühe näite esitab:

2) Eduard Spranger, Psychologie des Jugendalters,
3. Aufl. 1925. lk 74.

Schmucht.

Wann ich mich sehne?

Keiner weiß es, wohl kann es.

Ich möchte jetzt stehen

Aus Waldessaum

Und die Vögel hören singen

Und den Kuckuck hören schreien

Und dabei denken

Ich bin jetzt allein! j. n. e.

Sin esineb meile ainult rütmist ja laulu äälistest tundetoonist väljendamine täiesti juhuslikult ja tagamõketa noore inspiratsiooniga kaasitud aegamõeldagajärjel. Meie näitis aga lool hõbe rütmelt järele refleks. Kui see laul oleks vormitaimelikum, siis võiks ehk arvata, et "nätsivad" on sinna riimitardest juure tõmmatud. Käesolevas võiks aga väga hästi "nätsivad" asemel olla "hõlguvad" ehk mõnagi muud sellest, mis ka riimi vastu ei patustaks, niisama mõttekäsne aga palju loomulikumana tunduks, näit:

Sis lehvavad, säravad

Su nupud, ja kenasti hõlguvad.

Peetud redaksioon poleks ja pole, aga ta teks siiski terve laulu mõtteks sõnade valinguks. Ainus tõne "nätsivad" on nätski. Kagu sepi tõuse mingi sügavama mõtte, nädates, et autor teatavalt määrat "kagund" härra on. Ila e. taha sellega mõndagi mitte öelda, et autor vähest just nädates tahabki. Ei, mulle näib, et sin alateadvus suurt osa etendab, mis ongi laulust teatava, nagu kogemata juhtunud allegooria teinud.

Ehk võtame proosapala, mis kajaks küll vist meie "hilissõda" mõjutusist vaha ei näi olevat. See on rahulikuss tounis

vertetud lugu 1) kabusast rändkaupmehet, kes oma ko-
bu ueliga igasugust kaupa küladisse veab ja laadaplatsi-
del müüb. Tüllutades jälgn üle vaukri ääre, plaksuta-
des piitsa ja vilistades või ümisesdes laulda sõidab ta müüda
maanteid, päärab talutusse kaubaagi ajama ehk kõrtsi
äämajale. Kõrtsis tellib harilikult paar õlut, istub nur-
ka ja jääb vaikselt külapoiste juttu kuulama. „Aga ei
kuulanudki ega kord külapoiste juttu ega vahtinud nende
jaabunud nägusid, vahtis tihti kuhugi kaugel, vahtis
ehk tagakõrtsi kööki, ehk veel kuhugi mujale. Istus
siis koobnuna nurgas, pauskonnid olid õlle puudli-
juures.“

Ei, ta oskas ka ise tühjendada klaasi üksteise
järele, oskas määrtseda ja lasta tantsida oma rüükatel
terste kullas, kui oli tuju.“

Siin esineb juba - teadlikult ehk mitte teadli-
kult, seda on raske kindlaks teha - oskus ridade tagant
midaagi paista lasta. Ning sellejuures allakae ühe napi-
muusikant, mis tundmusega see jütakse väga elavusteb.
On kordaläinud teataid hankida, et selle autor on 16-17 a.
jütakse lõpmora tervelt.

„Õhtul kui lahusid vöörad kõrtsist, sõi au-
ravaid venikärke, mida tõi kõrtsimehe raor tütar ja
heitis magama tagakõrtsi ilusasti ülistest süügi. Hom-
mikul tõusis üles unisena, sirutas tugevaid kotte, tõu-
määrit. Sõi hommikust, jõi veel paar õlut, litsus
kauba pähe - ja jällegi säilis maanteil, tillutades
jälgn üle vaukri ääre ja ümisesdes laulda. Aga kõrtsi-
lävel lehvib valge nätik ja saisis raor tüdruk, ram-
mus, puna põseline, lihavate muusade ja säärtiga. Ja
võib olla, et valguis mõni pisargi kõrtsi krõisele trepi-
le ...“

Sis peatus laadal, tegi tellingu, leidis kauba

1) E. A (bel), Rändkaupmehes; Istmed 1923, nr 1.

Miss Joonas Tume
Jai Biktant?

latali, rätis suupilli ja mängis, kummi tulid ostjad, Tuli ei-
ded kortsusnädalaga, kauplesid kaua suure sukanäela jün-
res. Tuli naorikuid, ostma lastele laada Kingiks kõiisevat
mänguara, vaatlesid ühte, vaatlesid teist, Ei ommi ei va-
delmudeks mänguara, vaatlesid alt kulmu kaupmeest, tein-
tugevat teha ja tues kaid. Ning unustasid viimaks hoopis
mänguara ja lapsed kadus, seistes hojameelselt, kummi-
tuli mees ja tuletas meele kõrg monekut. Tuli ka karja-
paisid, Siis juba kaugelt sõrades snurt kellaale suupilli-
rähes, mängisid prooviks lugusid, laulsid kaasa ja kauple-
sid kui juulid, tahtes päälkauba suust saiaast süda-
Ning tuli väikesed plikakesed, vaatlesid kaua, vaatlesid
mänguvaid ja mõlavanid karjapoisid, vaatlesid vanni e-
ning naorikuid ning viimaks küsisid aralt mõn vaskõõm-
se ehk pärilite hindu.

Aga õhtul, kui kõik olid läind, jättes laalaplati-
tühjaks, pakkis kauba kottu, rakendat hobusest ja
jälle sõitis röömsalt viitades, ehk nimesedes laulda,
kummi pentas jälle mõnes kortsis, jäätles sinna õõma-
jali, kus oli kortsimel naor naine ehk punapüsline
tütar."

Eitame pruugi puberteti aja ebanäärast protesti-
vaimust, mis piinab vaheneda mängis - samuti ebanäär-
selt - "määratamust müürist". Nii, kes on taltavad jeda-
gaagilise psühholoogiaga pole ligemaid kommentaare tarvis.
Selle laulukese mäistamiseks. Harilikult lugujale tammudugi-
mudagi ei ütle. On huvitav äramärkida, et sellise laulus-
teatav rütmist väljalangemine ja põhjendamatult teise
toonni tootmine esile tuleb.

Kas ei oleks võinud
keda püüda öia kum-
tada ja om-
pid. jps. tundmusest
võta?

Siis kargutled elus õitser naomes,
Miks pordid end kui varjitatav teos?
Sheg raudane, täis hirmutavat müski
Laob murranguid ja kratsib karmilt nuki,
Mis ehiteh ja laot mail riist. eke,
Oh vaata, vaata kordki sinna tõtte.
Kord paisuvad, õitvad kirgese seinu,
Mie meelitu vika teis keevad leinu 1)

2) Haraendlus minu.

Laab määratuid maid kante eluvarvil

Sest pigistast ja piina hingel, närvil.

Ent aeg se annab mõista ise tihti,

Et pole suunapilt, mil käsk on pihti.

Sest kaugi lõmbu nooruskõrg ja vha

Ning kehvast verest paisuv, togit liha.

Ei tunnista me määratuid müüri

Kui käsi julub nooruslaeval tüüri 1)

Muide, meie noorusajures näib protestivaim nooremis klassides ja nooremais organisatsioonides üldse harvem esinevat, ja kui ta ka esineb, siis ta pole kunagi kindlalt suunalist nädal ees eesitatud riites nägime. See on üldine protest, üldine hääle selleks, et noorust tunnustataks, ja kui ei tunnustata, siis „kaugi lõmbu nooruskõrg ja vha“. Sellepärast on aegkätt just iseenesega tegu, sest need toimuvad bioloogilised metamorfoosid nõuavad endale tähelepanu. Kuid sellega käes käes tekib ka teisi mõtteid, nagu see pe- dagoogilisele psühholoogiale väga hästi tuttav on. See grafeeritud ajakirjast, mis jafidi kuni ka pildi annab noore teava aja elamusist. Võib olla on ehk mere tsitaadi autor oma kirjatuiki kuskilt käpanud, kuid on väga võimalik ka, et ta, muudagi teava andekuse eeldusel, selle iseseis- valt on kirjutanud. Selle kindlaks tegemine ei ole praeg- gu meie võimuses. Kuid mis ehk teist, on see lookene iKka- gi hüpotees 2)

„Täis turka ja vha viskas ta pakenilhe põlevarse ahju ning kaugis hambaid kiristades: „Päagn müid tuli, st sinust midagi järele ei jääks!“ Puges siis noorusaasuvale sohvale ja mõkkis kolmeleistikümne aastane jais edasi. „Ei! minust vist ikka kirjaniksa ei saa. Kaugi õhtu poole raiskasin ära, et luuletada ja luua midagi, milles peitub oga- ke mu noorest hingest. Kuid midagi ei tulnud sest väl- ja. Ma ei tunda oma hinge salajamaid tundmusi paiguta-

1) Einar, Mink haigutles nooruskõrg?; Loit 1923, nr. 2.
2) B., Varajane väher; l.c.

la riimidesse 1) - takti; nagu vanad kirjanikud - taie-
rid. Ei! minust vist ikka kirjanikuks ei saa!

Ta tagares mugast, kus õhtu tulusel veerjäl sala-
võrke põimides kiredasti ametis olid. Väsimust töös ta
tardus ühistused oma väikesest järest ja andus õppimisele
kard vassi vafno väsimust ta pää rinnale. Ei tulnud üni, vaid
peäs tantsisid kõiksugu mõtted, mis näisid liig tasked olevat,
et neist loobuda. Ta oli lugenud kirjandust ja veermustuse-
ga luuletusi deklameerinud ning imenud neist enesest tungi,
et saada luuletajaks. Duna ise sarvasid elustavaid riime,
ja värve. Kuid esimesed katsed ei õnnestunud ja viimane
hukkus hoopis. Ja kaalitsid, need jäid nende tühiade ri-
imide pärast, mis ammu tuli söönud, tegemata. Homme
elk saab veel koguni selle eest märkuse? !... Ei! kirja-
da, mis aga laua juures võimata näis olevat. Nagu kivi rü-
hust ta kindla miki. Itga sääl teadis ta, mis teda piinab: tal
polnud sõpra. Sõpra, kellele võiks oma südame salajamaid
ihasid usaldada kõik, mis lähemalt oma rikkuse muutub ja
kellega ühised vaated ja aated. Muudugi olid tal ja vanemad
aga nad ei mõistnud teda. Täiegi saavad samasugused üksi-
teidest kõige paremini aru. Tema hundes elada - mõista
ja aruata. Väis armult sõber. Kuid kellega võis ta sõbraks
saada. Sugulastest ei leidnud ta kedagi kohast, tema vanu-
sed ei olnud. Kaalisk? melik - ka ei leia. Muid tunneb
ta end äkki üksinda olevat. Üksinda õitsevate naarte keskel,
unustatud ja maha jäetud tultavate poolt. Ja mõnesid arva-
vad, et ta ei tunne armastust, sellepärast, et tal seltsi ei po-
le. Juhidas ta mõtteid on? Ta huvit äppear neta paistavad
rüi väikesena tõsise sõbra kõrval, et need armult ajaviite as-
jaks lugeda võib. Kui ta vähemalt kunsti edasi jätkab,
kui ta mõnes ainsus loobaks midagi suurt - kaotaksid hukat-
milles võiks elada, tunda, kaistada ja mis täidaks armu-
sõbra aset. Ta loodab siiski, et see kord täide läheb ja -
selle mõttega viimab ta, pää laual ja padjaks kaks kätt.

1) See riimialustus põhjendab rütmist ja toonist väljalau-
gemist. V. elpool näiteid.

Unes näib end kuulsa kirjanikuna, keda muusika ja räämu hõise-
tega vastu võetakse. Seal kuulub ta luuletust deklameeri-
tavad ja ah! ta tunneb ära - see on ta äärelõigatud laul."

Edasi jutustatakse, kuidas meie väike noormees leinast jää-
va õhtul umbesest taast välja päägeneb ja tänavail kuuvalgusel
mudab. Veendudes, et ta koalist, kust teda armult polgatakse ja
saadakse, täpna ei leia, ja et tal üldse väga paljud mitmed
guocid vaenlasi on (sic!), ohkab ta, peaar korda sügavasti:
"Kuid sellis häämaras meelolus talle hakkab kuulama, nagu
kõneleksid katkest mõisev vesi ja sulav lumi, isegi vaikus
kõneleb ja pöörded kõnelevad... Poiss tunneb järsku, et tema
mõnagi helisema hakkab, ta jääb mõttele ja sõnib ükskiud
sõnu. Kuid siis vorkub ta hakkis sõrgek: ta tunneb, et ta oli
luuletanud, et võib luuletada. Põhutu jaostatakse kogu ja
pöetatakse luuletus väriseva käega paleerike. Paladuste
võti on käes. Mureletakse vihk ja hakkatakse sinna järjekind-
lalt, luuletama". See vihk saab pausile paremaks sõbraks:

"Vaiksetel igavatel õhtudel aga võtkis pois sagedasti vi-
hu välja, mida veel keegi pole näinud, ja kirjutas. Järel-
le peidetud vihus, mis pausi sõber oli, kahanesid
puhtad lehed päev-päevalt."

See on usutav läbi löige andeka noore varajase pu-
briteedi aja elamusist, mis kodustatud vastavale tunne-
te ning lihtsa ja avameelse stiiliga, mis kindagi pole kon-
stitsitud." Sellasena ta jätab väga sümpaatse mulje.

Lisame elumisile tsitaatidele veel ühe näite varajase
pubriteedi aja refleksist, mis oma elamäärasuselt otse klas-
siline on: 1)

"Lühan väike liivatera mereääres. Looduselanik-
kad, inimesed, käivad minust üle ja lallavad mind armuta-
mudasse. Pole peage korduste alla, et minu hinge kinni
ei võetaks. Moment, mil peau tunnistanu ennast olematus-
ma ei või mõnagi korda saata, sest olen armult väike liiva-
tera. Tuleb torm, ma tõusea õhku, keerlen tuulekeerudes ja
suis sakkun inimese silma. Ma häärun tema silmis armuta-
mii et verepisarad silma õnaratel alla voolavad ja ei loobi
enre silmest, kui ta ütleb: Jah liivatera on mereääres,

2) A. Peda, Liivatera; Meie Mõtted 1923, nr. 4

ta võib suuri asju korda saata. Küll on ta väike, kuid ta võib ometsi inimeselegi valu teha. Nüüd teen inimesele ettepaneku... Sina kirjutakirvi (inimene) vanna tundeist minule ja ühine nime. Läheme keerleme tulekäärus ja vaimustame teisi liivakivi ja kutsume ühendusele, süstouseme ühiselt ja ohverdame endid tulevikuks. Liivaterad, ühinegem! Läheme kõik Eesti kiristiku äärele ja täidame kiristiku endid sissekukutades, nii et Eesti tulevikuks mitte kiristikuks ei langeks, vaid hääbub tasandatud kiristikuks üle vaitko sammuda.

Süis on minu saav täidetud, kui inimesed üksteist tunnistaks ja ühisel meel hääb tulevikuks saavutada jõuaksid.

Tuleb korrata, et üldiselt see protestivaim ja arvustamine ning eitamine kirg, millest omal ajal nii palju jutustas, noorte ja isegi üldises ajakirjanduses, noorsoo noorema generatsiooni juures ei esine, ehk ja sel puhul pole raske kindlaks teha teatavaid asju, mis üld ning mõjutusi. 1) Siis valitakse tihti võltsimatu teaduslikud teha, mõdaigi korda saata, sest usutakse, et noored ka tekkivad mõdaigi suudavad. Kui mitte kõik, siis vähemalt mõnedki. Ja need mõned üksteisest tunnevad end kutsumata olevat "massi" ühest äratada ja enestega kaasa võtmata, misalal aga - massi oludest tingitud - rohkem kui tavalise tuumure juures - "pettumused tulemata ei võinud jääda. Ja täsi, nii mõnestki noorest ilmaparandajast, nagu elu näitab, on kujunenud mingi filosoofilise värvinguga, "ükskõikne" ehk kogu misantroop miniatiüri.

Noorem generatsioon rakendab sageli oma ajakirjad praiale luuleharrastuse veel mingi praktilise ülesande teenistusse, nagu näiteks õige emakeele harrastusele, ehk millelegi muule. Skandid ja noorepõlv jõuavad samuti omis käsitsi paljundatud ajakirjades mõningaid praktilisi sihte pälvida. Kõik need ajakirjad ei jõua mingit kunsti.

1) Nii võib konstateerida, näiteks, Tara pita "mõni nooremaile vest armult Teose" juures. Noorsoo vanema generatsiooni juures selle mõju on täiesti ilmsel, nii mõne "Oma" vti, "Ühinegem" j. n. e. juures.

2) Nii "Eha", Tartu teatrigümnaasiumi II kl. ajakiri ja mõned teised. "Mee. Mõtted" mõisteti vastava klassi õpilaste omavalitsuse teenistuses

(Eenduri! näited näitama!)

liik tasapinnale saavutamisele tasapinna enese pärast, nagu
kõpsema generatsiooni juures, eriti nende trükitud ajakir-
jus. Ka muud erikisi kõrgemad sotsiaalsed ajakirjad enesele ei püü-
sita, vaid neis laulab ja talitab igaks miin, nagu tal noor-
on kasvunud. Täsi, siin võib esineda küll tublisti käppa-
misi - nagu sel poolgi meil põhjust oli seda verdike karte-
orrg, naalide mine all, kuid ärmo unustame, et kortali aeg
kus mere paremadki kirjamehed käppamist patuks ei pi-
dannud. See on seletatav, ärkamise aja" kus peab, küsi-
miste sellest kas ka muudetakse, ja kui ei muudeta, siis
peab ali väljast poolt hankima, sest tähtis on et,
aga mitte kurda.

Positiivne teotamisluht ja optimistlik ^{on täiesti omane} ~~harakas~~
inimene aja keskkoali - noorsoole meie käsi teldava ^{aja} -
järgus. Kui sa juba segasest aegadest ilmsiks tuli, siis on
enam see ilmne see ajal, mis tänapäevale ligemal seisab.
Sellest iseloomulik näide: 1)

Eläolu talu, määdu keevud, määdu suvigi;
Väimasest heidan mõnda pilku tagasi.

Väsinuna õhtul ma koju jõudsin
ja karja aeda ajasin.

Ena ja tüdruk tõst'va

lühikud käe

hakkis neilt võtma. -

Eoja viis asjata lehma peeta;

saame neilt prima

üks seda vabrituse reeta.

Vahetunul viisin koplise hokund.

Tuppa jõudes ja lauas istuvad kodused
ajelas kõhul oma osa.

Sulane päeval ali raiunud vose,

2) - O., Mälestusi suvest, Lõide 1927, nr. 2.

Käed ütles neelutavat.

Ega idagi enam kõua ja tera kui tere pale,
temalegi valu veljas ja ristluis mis kale,
ent kellel' ja kaebad.

Sae jahupuder, huring ja leib -

kõik kõrvuti kõhus müüd

leibaved ja oadavad järge.

Päät-jalust veeri kogu ümber kogumel kokku
jättes järle ummust ja roidust.

Kul Kõbe on soolavest tõdust.

Paar piipu mehed veel pannol

kuni naistest neil süngi seadriol.

Sängis alles kuulsin veel akssi paukuvad
ja naabritalus koevi haukuvad.

Viimaks unneksis jilk;

vaevalt laulvat kuuldas kilk...

Oörel und nägin: kukkuriin kõrgelt maha,
tahtoin kargida, kuid ei saanud.

Tuba prime just polnudki -

su rindis ümber Jaani

mil koit ei loaleu ehaat.

Taas nägu vaarjad või vaarmud lükusid,

Sammudele tasa mu ümber kükusid,

vist värsind reimjaid valvasid nad.

Jälle olis ummud, uuest näginund,

seekord jidlis jätke uppuma,

naugu korol järevab se õnnetus tahtis julistuda.

Virgudes sain jagu

Et see oli unenägu.

Julea paistis aknast agu.

Kukkur kurril üksik kagu.

Uadist siis kiiresti tõusin, akna avasin

Pää väljas säääl rimmeli lamasin.

Luvehommix kõrge haavas tuppä,

luhat läikles lilemuppa, kullerkuppa

ihkasin. Jõel vaid lükus üksik luga

Okul päärukerite rida,
 Kõõme uusi ainas süda.
 Mõõdu talu, mõõdu kevad, mõõdu suvi.
 Viimasesse herdan munda pilku tagasi.

See on juha kõigiti, küse meile "laule", kuid pakutakse
 armult liiga palju. Pole veel aroom, et summa pole sin-
 tees. Ja pole õigust, näda seda seeruguselt noorelt.
 Aga on kindel: seerugusid asjakesi kirjutavate noorte
 hing on terve. Kindlasti on paljudele hääle mardjale
 noorile sellist, mis nende teotsemises positiivset oli, elus
 väärtuslikku vaimelist ja kõlblist kapitali kogune-
 nud.

4.

Sündudes meie viimase aastakümne kooli noorsoo
 vanema resp. küpsema ^{generatsiooni} lastest, ja avaldusi silmitses
 valdavalt nii mõndagi meist imelikud, mitmekülgised ja
 mitmekülgised tunded. Usume, veel enam, oleme veen-
 umud, et need küpsevad ja juba küpsevad noored täiesti
 kõige toet, hää ja ilusa poole pöördusid, nagn nad ise seda
 meile kuulutasid ja nagn meist ametlikult suurte pidu-
 de ja puhaste puhul kuulutati. Aga ometi, aga ikka -
 mingi kõledus, mingi tühjus ja tühjus kartus näib
 valitsevat nende ilusamatigi harrastuste taga. Palju
 on protesti vana, pehku ja loidunu, ükskõiksuse ja
 passiivse mineku vastu, kuid see protest - kurgid
 kõrgeliselt väljakuulatakse (kalgus küll tõrjunud kirja)
 on jõuetu: on hõikamine ärakülmetatud häälega, on
 torm veeklaasis. Ja sama jõuetu kui nende mäss, vanade
 ritud sülepeadega ning teatavate vaimuliste imetud ja nä-
 liste keppidega (milliseid tarvitatakse hõlmasu-
 ka esteetika), sama jõuetu on ka nende loov tegevus.
 Tahet ja on, kuid see tahet on äärmiselt nõrk liha ja
 ei pörmugi konti. Me teame küll, et olud rüüstavad
 loka ja pehmitasid kondid, kuid rinki - jeunese ob-
 lige! - ja veel enam: lihteti oblige!
 Nii me mõtleme.

Kuid kahjuks pole meil veel tarvilist perspekti-
 vi nende asjaolude hindamiseks ja erapoolituse vaatluse
 süvenemiseks. Nähtused ja isikud, kõik on veel värskeel,
 ei tahaks kellelegi ega millelegi ülekohut teha lähema-
 tute arvamisest ja otsustustega.

On öeldud, et meie noorsugu iialgi nii aatiline po-
 le olnud kui enne 1905 a. revolutsiooni ja revolutsi-
 ooni päevil. 1) Kuidgi see ehk mihevale pole, siis tea-
 tav liialdus on see ometi. Tõsi, nii võidi mõelda umbes
 1915 a. paigu. Kuid seda mõtteviisi on veel pärast 1920. dte.
 tarvitatud ja mõnigi kord noorte eneste poolt. 2)
 mis süga on teatav enesepankrophi tunnistus, kui pal-
 ji see noorsugu. Kes 1918 a. sügisel raamatud norka hei-
 tis ja froudile tõttas neist noorist aatelsem oli; kes
 1905 a. tänavail demonstratsioonidest osa võttisid selle
 selgitamine oleks väga huvitav, kuid praegu vist veel
 varajane. Või oli see ainult taoses lapahimne, mis
 siis noori lahinguisse kiskus? (!) Ehk lihtsalt seik-
 lustung? Või olla nii, võib olla teisiti, kuid kindel
 on: see noorus oli teotaheline, mitte ainult ilut-
 se ja demonstratsioonide vahva.

Kuid vedraks kujuneb vereli süski üks as-
 jaolu selle noorsoo juures: nii mitmedki. Südid poisid,
 kes väärimal tühlid sõduritena seiklestid, kirjuta-
 sid samal ajal ja ~~verdi~~ verdi hiljemgi verevaesed sal-
 mikesi ja veel verevaesemaid proose palasid. Küllaps
 see asjaolu on nii mõneste tekitanud arvamise, et ega need
 härrad, ikka aatemõõgaga rümmata ei osanud ega suut-
 nud. Aga ei või ennustada, et rümmumhi on väga mit-
 meuguseid: ühed löövad suure hällaga, teised näki-
 vad taa, kuid suure püsivusega. Viimased pole näki-
 kavald milised, kes talenti maha matuvad. Ei, need on
 need mehed, kes omale taludi väljakaevala, rüngu

1) Friedbert Tuglas, "Ajaja Kaja", Tartus 1919, lk. 15.

2) Näitaks Karl Ehrenmann artiklis "Jooni Noor-Eesti ja
 tänapäevse noorsoo liikumise vaimsest olusest, kogutud
 Noorusjääd III 1926, lk 82 j. j.

aga
mis lähel. Kust aga see kõhnus ja sentimentalsus pärit on, seda ütelda ei ole sugugi lihtne. Kindelt olude viiviks seda kõike ajada - see pole õige. Tuleb osalt eeldada niist ka teatavaid loomupäraseid kalduvusi; millele meie uusromantiline kirjandus omalt poolt Saharaani juurde lisas.

On selge: aateid ja nende rõhkust ei saa mitte arsti-raga mõtta. Nii aatelised kui 1905 a. polnud käesoleva kümme aasta algul ja hiljem. meie noored enam mitte, kuid aatevaesed - mass jääb nii saäl kui siin valatenus, gart kõrvale - nad polnud kah mitte. Nad olid lihtsalt teisiti aatelised, - olngi laiali valguvalt, laulat ja lõtvunult, kuid siiski aatelised, sest aated, ükskõik mis sugused nad ka ei ole, ja noorus on lahutamatu ühendust. Ütleb jn ka rahvusest, et Kuradi vanasemaagi noortel lühelapud! Teatavad noorse aated on juba fus roolagi. 3. alt tingitud, olgn nende pingel süü missugune toetus.

Päämiseks franduseks näib olevat meie noortel kõnolual ajajärgul enesekontsentratsiooni vaibumine. Selles tüüdi oli muduigi: esikätt järsk valaduse tulek, mis teoreetiliselt lõi laiali valguva ning pühapäevselts meeleolutsu vaadete sfääri. Nagu õnneleoni: läbi järsku riik-kaks saanud kehvik, nii pidiid siis noored - kahjaks aimult teoreetiliselt - enesete tunnistama, et mis meil riigid biga, müüd on meil käes kõik, mida senini aimult igatseda oleme võinud... Tegelikult ei kadunud omel: "vana težiim" ühes oma spetsiifiliste essentsidega vaim-lisel ja kõlbisel, eriti aga pedagoogika alal, sugugi nii järsku ja seda lihtsalt ühistekondliku inerts: Sääduuse põhjal. See tõi paratamatult enesega kaasa teatavad konfliktid: ühelt poolt noorte eneste vaadetes ja tunnetes ning teiselt poolt noorte ja vanade resp. õpilaste ja pedagoogide plus avaliku arvamusse vahel, võib olla, järsemalt kui kunagi enne. Võtke kätte mistahes küpsema noorse ajakiri ja teile puitub kohemaid silma see dualistlik shisuma. 1) Selg

1. Kõige drastilisemalt esineb see "Oma" 1923 a. esimeses nr-is, mille juure hiljem veel tagasi tuleme.

Sel pinnal võime siis ka mäista seda noorte poolt
sageli ülehinnatud ja vanade poolt nii kurikulisaks tem-
beldataud protesti väimu, mis muide, küll tihtiigi ~~väärna-~~
faduslikuks osutub, kui mõnest sääsekesest elevandi tihasse.

Meie kõige aalilisema noorsoo kohta on kirjutatud:
"Missugune kaos valitses siis meie ümber ja meiseneses!
Missugune närvide ja ajude palang! Nagn rahva väim-
lise ja ainelise jõu kulumisele sõjas hiljem kriis järg-
nes, nii pidi ka meiega sündima. Liiga paljn põletasime
sellesilutules härrve, liig hõõguvad alid meie unistused, et
hiljemini pime ning raske reaktiroon tulemata olnas väi-
nud jääda." 1) Kui need mitte armet kenad kirjanduslikud
kõnekäävud pole ja nende taga teataval määral tõtt lei-
dub - siis: - Kas pole see tõde mitte - vähemalt ses osas,
mis närvide ja ajude palanguisse puutub - maksev ka
käs oleva kümmingu kaolinaorsoo vanema generatsiooni
kohta? Elased nemad ja, nagn see teada ja nagn käesole-
vaks töös seda korduvalt osutanud olime. paljn suure-
maid ja vapustavaid sündmusi, märksa suuremat
kaost üle, nagn sellist tulevikus ajalugu saab
paajatama. Sel pinnal ~~meie~~ mäistaksime siis juba
täiesti neid kriisitundemäskudega nähtusi meie noorsoo
üldse ja keskkaolinaorsoos eriti.

On kahtatad last ühes pesuveega minema visata.
Seda soovitaksia gadete võrdlustel ja vaagimistel eriti
silmas pidada. Pün juvus aga ma ei kõhkle sugugi
tunnistamast, et miljööst oleneb paljn, kuid süiski
mitte kõik.

Ja lõpmks: kas ei saa kord tulevikus selles-
rasegi noorsoo kohta tõeks need sõnad:

"Sellest noorsoost loodi nail pärnil terve rida
legende, mida süüdistustena korrali ja mida veel müüdi.
Kordamast ei väsi ta. Teda imelati. Aatavaeseks, - sest
et tal teistsugused aated olid kui vanemal põlvk 2) -

1) Friedebert Tuglas, Arthur Valdes, Tartus 1918, lk. 9.

2) Friedebert Tuglas, Ohja Kaja, lk. 14.

ja osal raaripölvestki, lisaksime sellele omale poole juure.
Tahaks, et saaks, kuid tükil ajal näib olevat
süski veel vähe lootust.

5.

Küllalt laia tundlampliduga on see lektuur
kuhu nüüd oma põlgu jähine. Koik astmestikud - kui
soovite - ülevast kuni näeruväärseini võime läbi käia.
Ja üliväga muljeterikas on siis see meie matk: võime
kuulda „päikesse laste“ (!) väsinud hümnusi, sonimisi,
ohkamisi ja unistusi, ring sinna juure nauditada vält-
paatose täambrist kantud kakskümneenda eluarsta lävel
sagivale vaimude „väikeste laste“ filosoofiat ja vahest
sikka asjalikkugi juttu. Kuuleme käreid kriitikat ja
näemeohtrast opositsiooni - teadag. vanade, eeskätt mu-
dag. koolmeistrite suhtes. Kongressid, aruanded, kõned,
koosolekud ... artiklid, laulud, novell(et)id (üks väga
kahtlane kirjandusliik!), poleemika - kõik nagu kord
ja kohus. Tõmmatakse varda se n. n. värske noorusliik
millele omistatakse väga tähtsust tähtsaid omadusi.
Seda omelt seda tehakse vanameheliku, kategooriliselt elu-
targa näoga, mitte küll hahemega, vaid raseeritud elu-
hästi raseeritud, ehk veel õigemini: diplomaatlikult
raseeritud meeste nägudega...

Seda kuuleme nüüd vahelaks üht uvertiüri:
„Tooim vagndel sammub ajajärk, Kiseendadeu
kaotuse kartuseu jumalate poole, kelle, väheprisinute
ümber on varisend purukspeksed kord tõekspeet ju-
malate riisu. Hõistuse projektoreist heidet mõtteval-

4)

„Me väsinud päikesse lapsed
Elu hümnust hõiskame
Ja tume valusaid ohkeid
Ilma nutult saadame.“

V. Kudismaa 1919, nr. 1-2.

guse kimbud selgitavad aastasadade traditsioonide kont-
sart moonutat jäänd jumalate kujusid, et
oostamatuses tardand ja romantilise unistuse du hõlguast
mälestuseu kaugenevaid, mõistuse tõelikkusest purustet
pehmi kontuuriga ja lapsepõlve mälestusiga hellitit ju-
malaid otsid. Torm vaid purustas kõik; järle jäi va-
kerool, piiramata tühjus, ümbritset joonest vaba la-
gendik, mis uputab jumalate risu, kamekita ohelik,
lühkaten isiku segamattu isemõlemisse või päästma-
ta loidusse.

Kaugel olid võarastelt ehitet jumalate altariid.
Lig külmad altari: tuled, mis ei saendand meie elu iga-
pärsusust ja pääliskaudsust purustamatut hinge
salamurka. Nad vaid külmaus leegitsemiseks heidsid
meid vrgutavat otsoni, laotades laiali: usmasta-
vat lähmurtisku, et mõtlemataks alistudes lähi-
heksime noile meist süiski ikka kaugeneveile juua-
laile, huulil armu palve. Teegi neile altareile oli lig
paralleelne, vääramata traditsiooni vööpaline.

Matkajal purunes sensiht, noorusel paleused.
Leppisime jühurlikult ajja lennand lõbustusiga, takt-
mata ja jalgmata kaevata tunelle untele senmürgile. Ei
olnud küllalt, kui tuutsime karraaldada jänduhtu või
olengu higistama paneva tantoga lõpus, kuid noorus-
hingest imbumata tükitöö efekkaunetega. Kõrte-
sormatuko jäi rahuldustunne iganagu palenili-
sist koonolekuist, kui nooruse värskuse, hinge
leegitsemise ussetaha jättime, tagavaraks äävalvi
sasonaile. Kas ei kõma tühjalt needõhtud ja ääd,
mis möödund ramneestabata pudelite sisse ja viko-
stetetilised, tihtigi etilised võrsed?

Raputame rahuldumata askeldused. Loome
ise omale jumalad, soojad meie hingile, meid mõist-
vad, nagu mõistab kevadöö armastava heiu ja noori-
mehe hingi! Loome jumalad, kes kasvavad ühes
meiega, meist ikka elu ja meie ideaaliks on, kes on
meile sõbrad, keda austame, kes aga ei suuri meid
alandavalt kummardama, vaid kes saarivad, et

väärilised uhkuse välgud vahetuses meie ja nende si-
mist. Elu käreitsevalt hulga ~~jää~~ parast parist
jäägu nad määrimata, nagu määrimata jäit kevadi-
ne taevastina segastest hüplevatest vetest. Peamine
omale kunsti, nimsuse ja varmu kangelaste jumalad,
kellele lillist lõhnavaid altareid hommiku punal karas-
nult mõistust ja hinge ülendavasse töösse toomine.
Leiame inimhinge materiaalselt varandusest või väe-
susest tumestest kehast ja mõistame tema kaltsus-
kaabilist mitmekesisust.

Kas tõtata uuel teel, argluse otsusele jõud-
mata peatada või tagasi lappima minna rikut,
kildude lamavaid Paale?.... Kas peak siindima,
et just need viimased, lappijad, lihtsa rukkkililise
pärja võidutäheks kodumaa nurmil oma pähe tõs-
suse vahetust, loinult päälk vaatavaid, ainsaks ju-
malaks ihu?! Kas ei kahuta heid hüüel? Edasi oma
rada! Või on see hüie liig nõrk, liig väike hulga-
listist swist, mis ainult lõbusat karastunnet ära-
tab?...

Jaam. Jah, teine. Arstume välja vaguniist
või veeme kavatsenataht edasi, ebelaot rööpail,
lõbusade meie tahtest hoalimata iseenesest tule-
vate ja mahajäävate maastiku väljavõttelega, nagu
paratamata nähtustega? Mõtleme! -

Silume üle oma salga, proovime oma füüsi-
liste ja vaimliste lihaste sirkest, haagsust, tegu-
sis otsustame noarusele vääriliselt ja arstume välja.
Püstitame omale tähised, ehime ise oma ümbruse
ja ärme jääme ajast edasikant, nime ümber kogu-
nend ühenduseks! "1)

Mis see on? Kuuvitud keel ja ajuti absurdu-
mist mitte väga kangel seiser, tahtlikult lairutatud
mõttecietus? Kuid sellele vaatamata! See on teatar
programmikõne ja sellasena ta on - tahaksin äkki-
programmiline terve ajajärgu õppiwa noaruso küp-
2) L. Mäha, kogu on...; Raja album I, 1923.

Samale generatsioonile. Selle kirjutise kogumulele ~~ma~~
sarnanub pea erandita temastki saadud kogumule.
Ei väi äelda, et see halb oleks, aga ka häa pole see kas-
geltsi mitte. Kui seda kogumulest teatava mõistega
ataksia! Kogu meie viimase kümmeaastase noorsoo-
kumine on olnud ataktiline, kuid seda süüki vast
kunagi mitte sõna äärmises rakenduses.

Nii siis lõtvunud ja ataktiline... Pole sugu-
gi kerge rakendada neid sõnu nende suhtes, kel, kuurs-
tuli hinges on. Aga pole parata: võitke oblige! Ja muide,
on ju täsi, et igasuguse tulega peab mõistlikult ümber-
käima.

Siiu võiakse teatavate vastuväidetega esineda.
Et kuidas, mis õigusega ja julgusega selle ajajärju
noorsugu näitus lõtvumise tembelleda? Seda noor-
sugu, kes elavamalt ja laadulatuslikumalt teotseb
kui kunagi varemini? Et nii võib rääkida teotseb
see, kes oma aegseid noorsoo organiseerimisolusid ja
üldse meie noorsoo liikumise ajalugu ei tunne. J. H. O.

Täsi. Ei saa kuidagi küsida meie noorsoo liik-
umise ajaloo põhjaliku tundmisega, sest viimase
kohta on juba hallist ajast niipalju teada, et see ei
saa siis olla kuigi kaugelt küünis. Kui ei tuntu vast-
vat algnähtajali. Et viimast meie noorsoo päranda-
alusest teotsemis ajajärgust 1) säilinud pole, on aru-
saadav, kuid kus on siis meie pärandapääl teotsemise
noorsoo arhiivid? Viimaste kohta teateid pärides
laotasid omaaegsed agorad noored noorsootegeled
ainult käsi, direktorid ja teised kõrged härrad aga
muigasid... Seda muist elutargalt sõnadesse tõlkides
saa kõlaks vist nii: "Jah, nii on need meie noorsoo ajad:
suuga on linn suur, kätega ei kärbse peragi!" Kõik
neist tegelasist tunnistab avamult, et ka olivat

1) Vene tsaarivalitsuse ajal, enne 1917 a. revolutsiooni.

"ühe igavese kupa" sellest materjalist algajad -
 mud, sest polnud teda kuskil hoida Tema käest
 kuulsin veel, et omasege kuula keskkliidu arhiivi-
 väärsed materjalid olevat üksikute endiste tegelaste
 juures laiali. Miko - seda ta enam ei teadnud. Hiljem
 uuril karsklasil on arhiivi nimeline arutis.

Jaa see elav ning laiaulatuslik teostamine...
 Toome sellestki ühe pildike, mis näitab et see oli
 tõesti elav ning laiaulatuslik. 2)

"...saadikud olid kõik väga poliidsed ja kasaja-
 lektist palju tügikopist lugenud ning ekkupitanud
 suure tähtsusega koosolekuid või üldse mitte midagi
 lugenud. Vastikides valiti koosoleku juhataja, vaarikas
 valiti kirjatoimetaja. Viimaste hulka saatus sa-
 jaturil juhatusin ka mina, port. feni lletta suudis.
 Otsisin plüatsi välja, tulistasin meile kolm pirkuse jär-
 ku ja rahjatsesin, et hra Raviu. Uute sõnade sõnas-
 tikku" käe pärast ei olnud. Muret tegi ainult see,
 mida protokolevrida, kas seda mida juhataja ütleb, juure
 arvatud saadikute sõnad, või saadikute sõnad, juure
 arvatud juhataja märkused? Kui kahju, et koali kari-
 kus nii ühe külge! Minu sekretäri" (nii nimetataval
 kirjatoimetajal väljamaal) silm pani tähele, et me
 suurte saali terwelt ära ei tarvitanud ja seal ka
 5-10 pealtkuulajat aset leidsid, igatahes sarnaste
 nägudega, et tõesti raske öelda, kas nad huvituse või
 igavuse pärast kuulasid.

Algasid aruanded kohtadelt, jäevakorra
 parem jala. Suurte lüüde juhatajad tõusid, kummar-
 dasid, seletasid, et minevikus pole midagi tehtud: juu-
 rus aeg, kuid tulevikus on ju aega mõatmata palju ja
 võib korraldada - oi! oi! - misinguseid referaate ning
 loenguid. Tööd on palju. Istusid. Naeretasid.

4) Pildike on pärit Eesti Koolinõorsoo keskkliidu asenuke
 Kogu I koosolekult Rakveres 9 ja 10 okt. 1921.

Katsudes meie küpsena õppurkonna luuleala üldiselt iseloomustada, tähendame, et see kulgeb väga mitmeid valdkondi, nagu naised ja erootika, rõõm ja noorus, tänapäev, loodus ja aastaajad ning meloolus, siis seletamatu kurbus ja kõige kaduvuse aim ning igasugu abstraktseemad resp. mõtte-meloolused. Mõjutused ja eeskujud on väga mitmesugused, nagu meie rahvusliku ärkamise aja kirjandus, siis Noor-Eesti ja Siuru. Üksikuid mõjutusi tuleks väärsilt otsida. Elukirjanduslikku proosa ained on väheste eranditega saanud valdkonnast. Oieti ohtu, et see on minarjutt ja n. n. "uduseid fantasieerimisi", nagu see ikka murde- ja järelmurde aja noorte juures isena tavaline. Pikemaid jutustava proosa loeid ei küüni sõrmedilgi arvaniseno.

Eritame igalt alalt iseloomustatavamaid näiteid, täiesti kõrvale jättes nende kunstilise väärtuse küsimuse. Meil on ainult tähtis jälgida missugused mõtte, ideede assotsatsioonid tekivad ühenduses teatavate esemetega.

Naist ja erootikat 1, on meie õppur-laulikud enamasti käsitanud sõna diskreetsamas mõttes, nagu see noorusle juha loomulik omane. Kõrva tütarlapse nimel on välv ja juha ja talle pühendatakse sageli sonette, nagu see ikka kombeks olnud. Täame ühe ilmema seetuguseist. 2)

Ei ole armastanud yhtki rahkema nime,
ni valumelist, karget, õhtulist
kui Ellen. Kallis kullaline
väsimatult leida end su poole kiist.

1) Sõna "erootika" tarvitame siin ses mõttes nagu see meil välgas on kujunenud ja levinud, eriti Siuru, L. Saadik. Olgu tähendatud, et seetuguse mõistes sel sõnal kreeka algupärase madagi ühist pole ja hoopis lahke lähel uulmas-
te saksa psühholoogide kui ka noorsoo psühholoogide selle sõna käsitlemisest (Freudi kaoli mõjul). V. Placsek, Freud-schaft u. Sexualität, S. 111 f., Bonn 1920; Spranger, op. cit. lk. 81 ff. ja Gruenwald, Pädagogische Psychologie, Berlin 1921, lk. 349.
2) Ato., Helene - Ellen; Oma 1923, nr. 1.

Hélène-Ellen nii sydamlük,
ei oleks nagu ilmal päikest, linnul suud,
kui sinu silmi surub öine pimedik;
Su silmad sinajad ja kuldseid siidilaud.

Ja kõrges ylevaalt rööskpilvil sõidavad
su lapsemeeled, harrastused vasakul ja hää-
l ja süda sinu jumala on aula. Lõidavad
sind aimult helisevad naerud siin ja seal.

Hilene-Elle, ei ole yhtägi armsamat mul nime,
 su kuulden väkaltab mul hing ja
 päewa minakul, aõ tulekul ja õhtu kertenjime
 su hyyan vasakulle, poorealle mina vaiksiv mingeä.

Kaunimuse laulu annab noorte hilisõhtune
jalutuskäik läbi lumesajut)

Rean kahakesi kōndlisime
läbi valendawa, pehme lume;
yle taewas õine sume, tume —
Varuwa ja muna kōndlisime, —

tema härvallt käl mu käele toetaden
 ei hõrk kui maine jumalanna,
 kel ei saatus yhta, jõhkruks anna -
 lumihelvi alla peetuden.

Pehme vaikuse üh elivalle.
 Me ei ilman - Kõndisime yllal
 Sini-ereluse imemehtat ülal.
 Raasid punased, noar kahi, pilved sihi si, lund
 heguivad vaid me ymber ringi;
 wõten mind ja Kewat - me d armastawaid
 hingi.

2) B. Sööt, Vereva ja mina; Rada 1922, nr. 1.

Et armastus mingi nalja asi pole, seda kujutavad
järgnevad värsid: 1)

Ma tahtsin armasta, kuid õnnetum veel olen,
sest oma kannatusi ise suurendin;
Kui terasvõrguga, kust pääsin enam pole
ma hinge ilma külge sidurid!

Kõik veetleb mind ja sama veetlusega
mind hurmab saladus ja tõde meelitab;
Õnn, kuldne kiir mind köidab päikesega
ja raugemate ting mind maaaga ühendab!

Rütm meelitab mind luule kõrgustele,
lill köidab pilgud enda õitele;
Naer sidemeks sai minu si. luulele
ja suudlus ahelaks mu huultele!

Mu elu ripub veidles ahelates
ja tuhatkordne *ari* olen ma;
ring igal liikel, huule raputamise
ma tunnen tükki endast lahkuma!

Samale teemale luuletab veel õieti: Kaugele
küündiva refleksiga tütarlapsest laulik: 2)

Kus punamarjaline kättis kirsipuu
meid kuuma päikse kurja vaate eest,
sääb ulatid sul aralt roosa suu.

Meid lõmmatada tahtis lõhneviig,
mis lastasid roosid, maasikad
ja tasa juttu vestis kuningking.

Sis kumbki meist ei enam hoida suutnud,
et mäletada helget kevadet. —
Kuis oli niid kõik nõnda muutunud!
skeed piirama jo hakand õhturing.

1) J. Mõte, Armastus; Raja album I 1923.

2) Agnes Kauts, Kevadet mälestades; Haudismaa 1919 nr. 1-2.

Aga nende diskreetsamate värsside sekka, harva küll, kuid siiski eksib ka Karsaegse demimonde'i daamist muusa inspiratsioone. Taome neistki mõned.

On iseenesest mõistetav, et sellane muusa ballil armastab viibida. Siäl on tal hubane oma lemmikharpi-
musile anduda. 1)

Viulid vinguvad. Viulid vinguvad...

Põlevad sõemad ja hõljuvas valsis.

Otsin teid, otsin teid väikesed jalad.

Kadund, oh kadund, ei leia, ei leia,

Kirjus konfettimeres uppuvad kõik!

Saaksin, oh saaksin su juure end peita

Tipivad jalad ja säravad silmad.

Keerlevad, veerlevad sõledad daamid,

Tyütunud kahvatus puuderidet näol

Viulid vinguvad. Viulid vinguvad.

Pärast balli ring unetut ööd on loomulik, et muusa kui ka partner joobumust vihkavad ja loobu-
must ihkavad. 2).

Loobu minust, loobu minust,

Kirglik naine

Joobumust, joobumust

vihkav, maine.

Jumaldet olevus,

austat iludus,

kirglikest näelavast

on sinu armastus!

Heida nüüd teisile.

Õnne südame

1) Agnes Kanto, Ballil; Haudimaa 1919 nr. 1-2.

2) H. Brindfeldt, Loobu minust; L.C. nr. 5

pilek onist s. luist, -
ihade iluist,
jättes mind vakana
õune meitsema.

Vajub riind, kerkib riind
sul nagu laine -
jälä ^{minde} jätä mind
rahule, naine!

Häälku teelt
sihi eelt
mine ma ruttu.

Hoian meelt
valit teelt
sakkumast uttu.

Lahku müst, lahku müst,
jumalik naine -
jumalust, jumalust
väärtastu maine!

Ning sellases kaasrahastus liikus meelalus võib
muusale ja tema armualuseile selguda eneste vaimline
paukratt ja luulekarjäär: mõtetus. Nagu siin: 1)

Ma sünelind naine, ja kõigipidi maine -
kuid hing mul: luuletai!

Ah, raske, raske alla laulik-naine:
Tal puudub aine, sõna laine,
ta piirata mõttelõng võib sieta
küll pitsivahust laine, kured
fantasias tal ikka kuiv ja kaine! -

Tal pole joobumist, mis kõrgem, kui kõik
kus suudaks unusta, et ta kokett ^{maine,} ja naine!

1) H. Pikat, Ma naine; Loodi maa 1921, nr. 1.

Muideks on sulle muusa alaliseks sooviks ja lustiks, et

... andke, jumalad, mul hobitse ja tõlla,
et võissi sõita õhetavat sõita. -

Õtõ tund, et võissi tunda kire vallaugut,
et omada säält nukriol elamusi, (sic! H.R.)
et nätee uhket une allaugut
ja uimastavaid haista elu õisi. 1)

Oma arengu viimase sõna ütleb ta aga selles
sonetis: 2)

On naisi mitmeid: orjad, keiserinnad,
Yks vaikne, õrn ning teised kui vampiirid,
Tormkohutavad, metsikud, kes hävitavad
Tõkked, piirid,
- Keist mõnest juhit rahvad, maad ning linnad.

On uhkeid, musklilisi, kelle keha, rinnad
Keskõiste orgiate kohaks, kelle elksiirid
On rammestanud mehi, praostid ning emiirid
Sest joobund, hukkund, eksituse rinnat.

On vesimeisi, hulisi, kagraid, päikselisi,
Ning kõhnu, kuivetaund, rasvalainud imelisi,
Hermafrodiite, raskemeelseid, õiseid neid.

On loovaid, jõulisi ning igavesti tüineid
Atleete, mässulisi, kireu kes ei salga,
Et kõigi jumaluseks vaid kaks kintsu, jalga...

1) Aug. Lepik, Mind rõhke ödang; Rada 1922, nr. 1.

2) Valter Kaaver, Naised; Kogutud Värsnurk I 1922.

Proasno käsitatakse naist ja erootikat üldiselt paljn kahvatumalt, shablooniliselt unistusõnalt, „ilusalt“ ning lüügnusevi magusalt. Kuigi mõnes lausendis ja kõäänus bravuuri taotletakse, jätavad ometi kõik need palakesed tundmure, et neis asjust räägitakse, mida ise tunnud ega kugetud pole. On näha, et autorid kirjanduslike nude murevoolude mõjul näidata püüavad, et nad „teatavais“ küsimusis ja kurameerimise tehnikas sõna pehmas mõttes küllalt orienteeritud on. See jätab neist äieti pentsiku mulje. 1) Siis tunned kuis kohtlaselt püütakse kanda aja vaimu roostet rikkumatu noarusse.

Röömule ja noarusele pühendatud laule leidub meie ajakirjades äärmiselt vähe ja reudegi vähestes hulgas on tundehtsaid vast ainult paar tükki. Enamasti sellesulised laulud on kuidagi „konstruitud“ ja refleksisõõrjendatud. Vagu järgmine: 2)

Hõiska, veel kaugel on vaevad,
noarus on juhtijaks veel;
lahti ta unistustaeval,
murdmata röömus veel meel.

Tulevad tormid ja tuuled,
tunned, et elu on külm;
mässavaid viisisid kumled,
mida siis laulab sul ilm.

Uks, need viisid on meri,
vahutav, joovastav viin...
Hou, kui leegitseb veri,
hinge sul valdab siis piin.

1) Nii mõned autorid Uudismaa esimeses (1919) aastas-
käigus ja mitmes käsitipalgundatud ajakirjas.

2) Aug Lepik, Hõiska; Rada 1922, nr. 1.

Hõiska! Aeg mööda läb nuttu,
vaikib kord sinugi riind:
peagi ohkeid ja nuttu
Katta väib külm Kalmupind.

Juba tundechtsame on järgmine: 1)

Kuldseid raskeid teri panipeole
tütarlaps,
vallalised hjuuksed tuule eole.

Oli legend tuikest, sinihalli lindu,
õpperaamatust ja näimud sama lindu,
näljan kuulits-remmih sobistavat,
vee seen punajalul lobistavat.

Kuldseid raskeid teri panipeole
tütarlaps,

tumekollan hjuuksed tuule eole.

Helevalget rõõmu andis selle teole.

Õota, linnu, noki livia Columbia! -

Sõi siis ladinlane livia Columbia

pehmelt peolt terad aeva, ära

lendas läbi miske kevadõhu kartus-ääre

vaatas tütarlapse pääle alla. ^{pääle,}

Süda oli rõõmu pärant valla.

Silmist nagn õrimeid pudes alla

tütarlapse rinna pääle, õlale ja käele.

Tõusis hõhku tiivutaden hääle.

Vellgi ehtsam, ühtlasi aga kuidagi aerdalt
lõbus on see laul: 2)

Tsirk laulis minu akna all:

tsik-tsirili, tsik-tsirili

ja süda sees: till-tilili...

mul kargles, tilluken, kui tall.

1) B. S(ööt), Livia Columbia; Raja album II. 1924.

2) Elly Määrits, Tsirk; ibid.

Tsingunen, siiristai, vallatuim loaritai,
las' mul ka leeluta' värsikost mõnda,
trillerda lase ja huigata mõnda,
kajab et metsan ja siniõhk ülal.

Mai.

Külestav kevad, kui joosta võin tööri
vallandele hiust kui kollakad nisku.
Käed on täis lilli, ent suurim veel isu
vallata, hullata, tsinguna tööri.

Naarusle ja rõõmule pühendatud proosat kui
hiisugust ei ole mulle sugugi silma puutunud, väga-
arvatud mõned amedlikud balandid teatavale jida-
liskude sündmuste puhul.

Omaegset "tänapäeva" kajastavad kohe
trükitava "Impromptu" read. 1)

Loll hirmutuste igavene bakhanaal
lärmi Vesta templis. Proosalik Merkuur
saand omal liiga luulelikke õpilasi!

Tuik! Tyhjendit saab lõhude bokaal
ja jõudud viin - see kõige kurgajuur;
ehpello kajab jõabnud tytarlapsi!

Kontrast miosugune? Kas syydi Maupassant?
Või "Pohjan Poja" sihvakas Kontuur?
Ah, kuidas karvustako banaalseid koalilapsi.

Omaomadi rõõmulaul on ka see: 2)
Herkem kõik, jätkem kõik:
noarusse, - edasi!
Ule maa käib kevadhõik.

1) V. Uudismaa 1921, nr. 5. Laulu autor on sõjakooli
õpilane, pseudo nimega A. Trival (s. e.!).

2) Johan Uudi, Naarusle; Vihur (1921?).

Murdke päed, andke käed
minule! Kõigile
õitseb värskel lillen aed.

Täitke vaasid, täitke klaasid
lilliga, viinaga!

Täitke noarusele klaasid.

Puna huul, vaha huul
kutsus meid; situb päid
mahe armastuse tund.

Heitkem nüüd! armult nüüd
elame, põleme.

Kunni huulil lõpeb nüüd.

Loosuse, aastrageade ja igasugu meeleolu-
teemadefi on laule lõpmatu viin. See näibki olevat har-
rastatavama ala meie noorsooluule. Tõrteenime neiste-
rea kavalisemaid.

Sügisest lauldakse üsna palju ja kõigiti sügis-
kuhaselt.

Palju, nii palju ma kannan sull' vihkaid,
Vihmade otsatud sajud!
Taevasse läitan ma tuliseid ihkeid:
Lumi, ah millal sa kajud?

Sind mina, hkan, sa valen lumi,
Palju kui proviseid katab,
Rõõsuneb minugi muulik jumi
Valud minu hägedad matad.

Ah, ei see, hakev naur minu veel kustu
Teau, et sa tuleb, et tuleb!
Siinus see soor minu hinges ei musta:
Lumineid, millal mind sulled?! 1)

1) Johan Ritsen, Keli sügislaulu, 4; Kuidismaa 1919, nr. 5.

Ehk võtame tein laul: 1)

Oo, koltunud lehti,
mis ringi pöörlevad
mis poriseid teid mööda keerlevad
ring tahavad sügist ehti.

Tuul ringus öudset värssi
Küll minnu, küll väljan,
Kui oleksid pöörasuse nälgian
pilved talvastel tantsivad valssi,
puud aga murravad tinastand: kehi
ja paluvad Jumalalt armu.

Penid kaehoden murekavad väraval
ja hüluden koduta kisklevad,
Sügiselüürastused salaja visklevad
Kui saatena jälgijad tänavad ...
midagi palgi - heljivat ilu,
midagi salaja kiusavat on sügis.

Oo koltunud lehti,
mis ringi pöörlevad
mis poriseid teid mööda keerlevad
ring tahavad sügist ehti.

Eriti meeldivaid laule annab talv, nagu juha
eelpaolgi ühe näite juures nägime. Näib, et põhjemaad
lapsed oma talve hinnata oskavad. Siin talve pilt maalt: 2)

Nyyd sõidau läbi pehme lume,
mets härmas virvendab kui läbi une.
On vaikus imeline hõhus -
harv kostab tukkas kyllas kaera hõikas.

Ja rahus snikivad legendlikud
Kus süüdes lumes kuuse vöastikud.

- 1) H. M.) Sügis; Tartu kommersi- & kaubanduskooli
õpilaste ühingu ajakiri 1922, nr. 1.
2) K. Kesa, Idyll; Uudismaa 1919, nr. 1-2.

Ning langeb läbi kõhu väikse
lund, hõisitavad minu hõbu väikse

Süü tuleb õhtu adu väikse
Kui tõidem läbi 300, Kus õhtu sinas

on maani kumardanud mäinnid
ja legendikul valged kuhjajännid.

Ja siin linnast: 1)

Me ümber inimmass, Kui keerleb Karnevaal -
Kõik lendleb lumen, nagu tuuletüvel!
Ning hetkes unelva aja viival,
Ka mina tiivistatult ringlen sinu naal!

Ent liigun tahtita, sest mõte paigend armu
Ja aju tühjus salvab -

Kurb humil naeratus mi jälgid sa mu sammul,
Su süüte vaade liigutusi valvab!

Nutt-muusika mu hinges resonance
Ent unustet su väljendus tants...
Mi elutargana ma tulin omale ette -
Ja lapsena, kes kive pillub vette!

Kevadest palgi värssides ei lüüdetata. Kevade
ooted, igatsused ja mõtted kevadest - neist lauldakse
jargemini proosas. Ja on huvitav, et värssid kevadest
haaril palgi nõrgemad ja tundekehvemad on kui
mistahes muusikused laulud. Kõige kaunimad suve-
laulud öeldakse sündivat talvel, sest
nii hästi on näha suvist und
kui väljas tuiskab talvist lund.

1) Milla Sell, Hikutel; Tartu Tütarlaste Gümnaasiumi
Kõigakooli ringi album II. 1926.

Noorus aga oleval kevadel, küllap ta vist selle
tõtte oskaks sügrest, kui mitte just hästi, siis vähe-
malt ikkagi, huvitavalt laulda. Samuti ka talvest.
Vähemalt kõigi nende - arvatult kaugelt üle kolme künni-
le või väljaände - keskkooli-näitsoo ajakirjade põhjal,
mis praegu mu laual on, võib öelda, et sügis ja talv
on laullovamaid aastaaegu. Arvame, et selle nähtuse
olulisemat põhjust leida pole vist kunstlik. Teata-
rasti langeb meil koostöö kestvuse alg päämiselt
sügisle ja talvele. Sel ajal on noored tahes ehk
tahtmatu sunnitud mõtte tööle anduma. Küllap siin
sel kombel disponeeritult ka luuletused kergemini syg-
vad, sest kevad ja suvi pakuvad hoopis muud huvi,
kui laua taga istuda ja kirjutada, 2) liiategi veel
naarile.

Toome nüüd paar proovi kevade luulest.

Kevad hommik rõõmus, värsk, valge,
Õhk täidet öie lõhnust õrnust,
Talv püüand oma kalgi palge
Ning targand ilu, ilm ärgand sünnust.
Sed täis on looblikaid, kes kirjuit tüvel
Hõljumau kergelt keset õunapuid.
Ja mardineist, kes rabelevad liivan -
Ent õni õhku rõõmsalt lendavad tüid.
Ma keset ilude ekstaasi tundlen
Vihk hommik värsket neidu, õrna, hella.
Me rabelusist langvad puudelt
Õis lehed valged väriseeden alla. 2)

1) 99% noorte loomingust on - talendid maha arva-
tud - ju ikkagi tulepärsik, välja imetud.

2) E. Springfeldt, Kevad hommik; Tartu Konnerts &
Kaubanduskooli õpilaste ühingu ajakiri 1922, nr. 1.

Es jõua aga küllalt imestada missugune, aka-
deemilise kuivuse ja, parrassiliku külmuksa "järg-
nev kevadise linna kirjeldus 1) on riimitud. Kuid
selle taolisi kevadaule kohtame tihtiigi.

Taas päike kevadnaeru helget palju pillub
kõrguste siniveest kui viina kihiseva
pärlpiiskku; üle tänavate elu keeva,
noarvõimsalt käätsuva, ennast kollub
ta heling heldena ja väreleval
kuumõhetusist taaval lilla pilvi sillub.

On inimesil hinge sattund ärevusi
sest meelstünnist, elu jälle virgunisest
ja kõigi heleduste kirgumisest
et tõkavad, täis ihu vallatusi,
lapsrõõmsalt asten. Tõegub naeramisest
ja viimne kuljus tühjaks; uusi üllatusi
meil toovad eksind lõokete helid ja lilled
kui jookuvad kesk torua sõrmi hõiskamisse
et heita tänavate rökkanisse

häälvirelid kui parvi sõrku lilled.

Kui küündund päike helgi paiskamisse
- tast häkistat elektrilampe valged villid -

Kui pistet tungal oleks hoonte rägastikku
pui suured aknad päikestena helundavad
ja äride kuldkiirjed pimestavad
tuld langetavad lumestiku liikku
kun loike hõhesilmad imestavad:

Kui päike häkiste küll võitis pilvestiku!

1) Johan Ritseson, Kevadine linn; Hüdismaa 1921, nr. 7-8.

2) Elmar Lepisto, Hylgate; Anna album 1926.

Lõpuko meeleolude rajumailt paar näidet.
Selle liigi lauludes antakse tavaliselt ja nukkusele täieline voli. Iseäi laule on arvult rohkesti.

Mõtmeid kui rusuko kõhn painajalik, raske.
Mii unne suikuv mu meelele hämarlaid palg.
On kevad... Kuid südames sügise tündrite alg;
Ning verre vaoko kui mürgitud raske.

— — — — —
Ah tundmata olemisrõõmest joobuda kordki
Kordki veel tunda hirmavat noorus! täis jõudu.
Ent madalad porised lained ei tiivasta sihile
Sõudu,
Jääb igaves tundmatuks tee, mis viib võime-
sate tornide kaudu. 2)

Võlitud sünged, kuid hoopis jaankär-
nerlikud värsid annab meile üks teine autor: 2)

On elu ringvaol põhjatama merineelu,
kun keerleb vahutades paigeline vesi vaid.
Rändhingeliste kodus kosmos, saatuskula
ring käsu juhit hing, orb jätker, võttevõim.

On ajan surma, sünnihetked kõrvastikku
Ja kaudu ruumi kajab tee, jumalaga jätk
Suust suhu - keset suvimehtu, imik-ikk. — —
Kord saabusin ka mina ... Koolnuist kes mul oli
äht? 2)

Kes hingist suurematuist hälvib rehetarve
sai lihaks minna keset viiguleitza hämarust?

1) L. P. Tusk; Haarak 1923, nr. 2.

2) Elmar Eeristo, Hyljatu; Oma album 1926.

Ei tea... Ent kylge pigikaarde mattund parre
Siis seoti kasemalk, ringkestiloga määrdind,
must;

ja kätkeviibu loksuvast jee äönsast hevilist
kesk näginasmain tuumi saakusainus töönsam
viis.

(Keskutsus, vajus mind, kui peret paljupäalist
kontsõrmil, avat lüugn seiras kiuslik kehouskriis!)

Yll inimesi syngeid suumalaule laotus.

Ent päälpool partekündrust rökkas, lõkkas nacr
ja its

Kui äikseragin taevau muremustas, astun --
sääb Reegi muigar, meeliskelliv kepsles naga kits...

Ah, oli siin mu tootsi, piins, hala alge.

Milejöö vii muljit, suits end tore hämar esikviir
koik hingen kägistand, mis päikesest hõiskas
valge.

Doonid... Ma mustust täis kui ruhe jorand-
liis....

Tõrme ja äikest ei põlata, vaid vastuoksa, reid
nõistatakse. Ka sellis laulus on ihk minna „võim-
sate toornide kaudu“: 1)

Ma tean kui hävitav äike,
kui palju kahju ta toob.

Ma tean - annab valgust ju päike
Külvab õnne ja elu ta loob.

Jah selgesti: Seda ma tean,
ning kindlasti tunneb mu meel,

1) A. Raag, Ent süski...; Treffneri õpinnaarumi ajakiri
1924, nr. 1.

Eut süski päikest ma nean
Ja äikest mul ülistab keel.

Võib olla, kui pääseb tavalla,
Et tababki naol just mind.
Ei süski ma unistust salva,
Mul äikest igatses rind.

Kas omavad süsugused laulud optimismini
ehk pessimismi? Kuid tahe minna äikese ja tormide
kaudu näib eldavat süski väikest jõetänavara,
ehkki vest latentsel kujil. Seeja siis optimismini.

Teatavad meelolud transporeeritakse
enamasti inka loodusele, tõlgendatakse neid vii-
mase kaudu ja nagu see tavaline, pulveriseeritakse
reflexsiga. Nii selles laulus: 2)

Lendad raskelt üle kõrre: „kraaks“.

Nagu aimaks mingit paha,
nagu mõtled, et kust süüa saaks,
või ei koguini eladagi taha?

Oled keset sügish proasoline kujan
hale, lihtne - kare olekus.

Oled igav-Marblin - raskel on su tuju
ümbritses sind sügisene kaledus.

Vilalt pilved pillutavad vihma,
üle kõrre koltunud, küntud välja!
tunnud piitsutavat tuulte rihma,
meelheidet, viha, piina välja.

Meeloludes turdub tihti nimetu kurbus, fa-
taalne aimus paratamatusest, millele nagu iseen-
dast mõistatavalt alistutakse. Muide, kurbust ja
jälle kurbust, seda juba igituntut nooruskurbust

V. A. Martinson, Vares; Tõusmed 1926, nr. 2.

leidub igas liigis, kuid teistest nagu erimees ja
muldejäävamad on need nimetu kurhuse ning
kaduvase laulud. Võtame mõned lähilõikelised.

Päik' kukkus merre, ohoriko üle suvi
ja udu lauges merivetele.

Oo, paistu, tuulist tõugat püvi
mind võta kõikuvaile laintele!

Väen kaugel randu tervaduvaid ehau, —
exceator mail võlv kangastus, —
ma sinna püüan valulise ihu,
mind tõukab mälestuste ennustus.

Ja jälle pisarat ma tunnen palgel:
rind leegib, kustab, nutab, väriseb.
Näko mälestus mind ümbritseb poolvalgel,
Siis jälle unistasin heliseb. —

Kõik, kõik mis armas, lõhkunud laatus kuni,
mis võidetud, on jäetud elule!

Oo paistu, paistu tuulist tõugat püvi,
mind kauna mässavale merele! 1)

Lermontovi mõju nii selle kui ka elumiste tooni-
tute toonilaulude juures on üsna ilmsel. Viimast
tatu on terven: kaetud näit. „Päruse“ rütmist:

Või võtame Lezguine kaebelaul! 2)

Jälle nad läind, need päevad täis rõõmu
ja lusti. Ja tahaks kui tagasi neid.

Eut päike kõib penina nukralt, unusten
Ja ahastus tinaseid, halle teid. Lõõmu

Ah, millegist oleks nii kahju, nii kahju,
Et kaotand olen süüsa...

1) J. Mõte, Kangastus; Raja album II. 1924.

2) A. K. Ekkegia sügisele; Oma 1923, nr 1.

Nüüd tahaksin visata lehed kõik ahjes
Ja seada hõõguvaid süsa.

Ahh, kellest oleks nii ääretu kahju,
kes läinud kalvaten minust.
Tuliks veel tagasi! Ahh, ju
hilja tulgeda järel su ust.

Vastav proosa, kus seda esineb, on äärmiselt
reflekseeriv.

Abstraktses, resp. filosoofilisis luule teema-
des armastab enamasti diskreetne noorusmüra
varju pugeda ja tema asemel asub inspiratsioon
juhtima moodne ajavaimu müra. Nagu siin: 1)

Maaailmasynd -

Ja nagu plaaster, rohi

Ruumkoosmos valat, klopit segi.

Ei kedagi, kel kirg või kes on kahi.

Vaid liigub too, kes inimese tegi.

Süüal Jumal, kuraat absoluutne väime,

Ei hingelist, kel keelul hüpüks laim.

Maa kera synd -

Materia, ning siis geoid.

Päev, tähed, kuu, ekliptika

- Yrgovaimu juhit - keerlenimest ellipsoid.

Maatelt, kraad, minut, sekund, optika.

Ping ruumin ema illa nyyd murrat teed.

Yks tõmbejõud, yktsenter sõlmed keed.

Oo inimsynd -

Siin tulemuseko vast süntees,

1) Aleks. Hinno, Süntees; Oma album 1926.

Nii Hegel tõestab - loogiline skeem.

Siin teisis Jumal, Kurat anti-tees.

On's viga sest, et kärsitella teine teem?

Kaks vaimu absoluutsed, tõsist, suurt.

Kaks helget hää ja kurja tyve, juurt.

Süü patuseynd -

Võim väärtuslik vast selle tõi.

On koolunud tõe ja vale tall.

Vast Jumal Enimese, Kurat liha lōi.

Mis sest, et alaline maskehall,

Kaet puudrin nägu - paljas niude vöö,

On päev, süis häbi - äösi teine töö.

Proasat leidub sel alal mõni üksik pala-
kene, päämiselt Mudišuaa aastakäikudes.

Oleme siin kalendroskoobiliselt esitanud terve rea
pildikesi meie keskkooli-noorsoo küpsema generatsiooni
loomingust. On esitatud ainult lüürikat, sest lüürike
on noorte loomingu tähtsises ülekavalus. See on selita-
tar ühelt paalt muudugi noorusega, mis ei kärsi
pikemaiks enesekoondusiks, teiselt poolt aga ajaga
lõust tekitavate sündmustega eepilist ärevust ja ülla-
kogu kirjandusilmas kuidagi ei saadustanud, nagu
see üldiselt teada.

Uhisproosasse puutub, siis see on niivõrt il-
metu, et lühikeste teatratidena midagi ütelda ei suuda
ega pildi täienduseks olulist juure lisada. Olgu aga
tähelepanu sellele asjaolule juhitud, et rahulikumaa-
te aegade tülles proasatri rõhkem süginev harkab,
nagu üldiselt kirjandusilmas. Kuigi proosa noorte juu-
res ülekaval ei suuda omandada, siis isiklik preten-

- Kuidas?

tuuaksele^{ta} püüab lihvikaga võrduda 1)

Tähelepanu vääriv on järgmine asjaolu: lugedes kas või ainult noorte trükituid ajakirju, uskalt "Hüdiomad" (ja silmalt samas kirjavastustel) laad mulje, et mass tantsu- ja lõbutseb, ähksamata noorte enamik - või ma ei tea, kuidas neid nimetada - sekundaaril neile oma lühelaste ja kirjanduslike katsetuste ainete valikuga - ehk jälle kaldub refleks ja sentimentaalsusse. Esinevillaseidki juhte, kust teatav autor tantsu, lodevast ja nautimiskirju, mis ajakirjas artiklis sinuab, teists ajakirjas aga värssides neile kõige suurema innuaga hosidanna laulab. Kartaastalt näib küll asi selleski suhtes paranevat, kuid ainult osaliselt. Pole parata, aja varmale peab maksma omaid loivud!

näide!

On mitmeid puhul kaheldud meie keskkoali-kooroo loomingu otstarbe kui niisuguse puhul. Tihhig seda on peetud asjatuks jõu raiskamiseks, energia kulutuseks. On räägitud, et otene koalitöö selle all on kahtanud j. n. e. Peab küll mõnema, et mõnigi kord noored teatavusse lüaldurisse on kaeldunud, kuid mis mõte nende loomingu on, seda lastu vastata ühel reist noorist enestist: 2)

Silivaid spelyaid tohtuid tuhaadid varaman nalgusekoda.
Tulnakaid tagamailt saabuman schile,
tormukalt tehtib tormaman —
häisete hõljudes, röömade rökaten. —
Tardumendat tõtangul mõnigi, mahlad.
Yhed noist ryndajast
palg. vaid pargale panna suudavad,
teised lastu vaid lõffa.
Produrdub palerug viis — —
Saabuden twiöö.

- 1) Mii "Oma" albumis 1926. Tõrta tütarlaste gümn. Kirjandus-
tungi albumis ja ajakirjas "Agu" 1927-28, Treffneri
gümn. ajakirjas "Mülang" j. n. e.
- 2) Elmar Zeristo, Rännata, Rygnaten; Oma 1926. Albumi
avalatud.

Kohustus korllo ent täidel!
 Endaga rahul kes telegi varisend
 Lauguste kõmaden, häbviden, häiriden,
 Seiraten sarmikat sihti,
 jälge ta jätnud - rynnaku reja, -
 teised et enam ei eksleks.

Täidet sest Kõrgeima käsk:
 - Rännata! Rynnata! -

Et teised enam ei eksleks... Kuid üalgi ei
 suuda ei ükski jälg ega tee, ei siht ega rada eks-
 misõ ära hoida. Nii kaua kui leidub rändajaid ja
 ründajaid, nii kaua juhtub eksimisi. Nii näib
 olevat Kõrgeima tahtmine. Sellis seisabki rändade
 ja otsimiste karbloomus, kuid ühtlasi ka välti

Noorus on otsimiste ajajärk. Nendaga, mida
 abitarke on eluväärtused, ideaalid. Kuigi need
 mõnikord ei leita, siis on et on otsiminegi kui rii-
 sugune midagi väärt. Otsimine nõuab liikumist,
 liikumine on elu, on teotsemine, ei mitte tekku-
 mine ega uinumine. Kui aga seda otsimist, ei ole,
 ehk kui teda äärmiselt vähe on - siis on asi mõtlemajänes.
 Sõis on ~~midagi~~ meilegi 6 rügis mada..

Tume sin veel väikese läbitõike kerkkoali-
 hoosoo põlvamate päevaküsimuste kajastustist nende
 afakirjade veergudel.

Kahemugne surve valitus vene tsaa-ri-
 valituse ajal meie koalides. See oli 1. rahvaslik ja
 2. ühiskondlik-politiline, mis oli tingitud riigivalit-
 suse vormist. Ka vene endal koalides tundus viimane
 raske, kuid meil sellega seltsiv rahvaslik kitsen-
 dus muutis ta painavare veelgi raskemaks. Ja lisaks
 seltsis sellega sin veel hõltsuse šovinism... Meie

maa koolid (H. Treffneri ja Noorsao Kasvatusseltsi
gümnaasiumid väljaarvatud), nii häid või halvaid
kui nad objektioselt ka ei alnud, olid eestlastele en-
ne suurt Vene revolutsiooni mingiks ametlikuks
vaimu nürinise institutundiks.

Ei ole siis imestada, kui revolutsiooni järele
hoored agaralt koolireformi nõudma ja kogu niise
tegelikult (!) lähiviimagi ruttasid (õpilaste edustuste
arutamise pedagogika nõukogudesse j.n.e.), millest
küll peagi loobuti. Sellist ajajärgust on vast avalik-
kude mõttes tustena jäänud ainult paar ajalikkun ar-
sikliit, mille autoreiks Noored, "Uudismaa" esimese
aastakäigu lehekülgedele.

Selle asemel aga hakkati haalsalt organiseer-
tuma eneseharimise otstarbe 3) taotlemiseks, sest
aldis teadlikud kooli puudustest ja ka sellest, et neid
puudusi üle äö kõrvaldada ei suudeta. Kõik põran-
daalused harrastused taadi päeva valgele ja püüti
neid jätkata.

Kuid oli neid, kes sellest ei rahuldunud.
Leiti, et seesugune noorsao liikumine pole liikumine,
vaid paigaltammumine. 3) Hakkati noorsao liika-
misele (mis ju uskalt on vaimuline liikumine, vaimli-
ke otsimine (shafklarung!) — mida peaks täiesti
ehk vähemalt teatava määrani rahuldama igakülg-
ne eneseharimine resp. arendamine) otsima uusi vä-
lisvorme, tegema noorsoopolitikat j.n.e. Katsuti is-
tutada Sarsa noorsao liikumise välisvorme (Wander-
Kui hästi sellane import meie maale "passib",
Tõsisemalt mõtlevate noorte juures see kutsus

1. V. Uudismaa 1919, lk. 94-97.

2) v. l. c. 1922, lk. 75.

kohe protesti välja. Nii kirjutab üks neist: "... nägime, et Saksa noorsoo liikumisest meil midagi pole tarvis õppida. Siis, mis puutub hüüdnimesse: "Zurück zur Natur!" võime teda suurlinnalastele saavitada. Meie noored peavad suvel maal, selle asemel, et metsas kep-
sutada, tuld teha ja iseenese suureks rõõmuks suppi keeta, viikatit käes hoidma või adra taga käima."

"Kui Saksa noorsoos pesitsevad aated" jätkab ta - "mis omale väljendusvorme leiavad laulus, tant-
sus, riietes, siis arub Eesti noorsoos vaim, mis kuf-
sub meid kõiki ekevalmistama ühisele tööle Eesti
kultuuris, Eesti rahvas, Eesti riigi tõstmiseks!" 1)

Noorsooliikumise välisvormide, noorsoo ja kooli vahelkõrva küsimuse ning noorte vaimlise ilmelaadi ümber tekib äge sõna- ja sulesõda, mille keskko-
haks on Koolinoorsoo Keskliidu häälkandja "Uu-
dismaa", millele perifeerivais poolt ehk vastu sekun-
deerivad vähemad, käsitajapõhjundatud ajakirjand.
See välisvormide otsimine lõppes, nagu teada, 1926a.
Eesti Koolinoorsoo Keskliidu lõhenemisega Kulturi-
tahtelise Noorjõulve Koondiseks "Uudismaa" ümber
ja Keskliiduks endisel kujul uue ajakirjaga "Tõus-
med", ja hiljem mõlemate häälkandisega.

Ei taha anduda nende nähtustega ühenduses olevate küsimuste põhjalikumale analüüsile, sest esiteks on vastav faktiline materjal 2) puudulik
ja teiseks puudub jällegi perspektiiv täielikuks era-
probleemiks. Ehk jätaks tõrgetuseks ei tunne aga praegu
erilist olulisust.

1) V. Katsar, Oleme õigel teel?; Oma 1921, nr. 3-4.

2) Ajakirjades leiduvast andmest on vähe vastavate üldistuste tegemiseks.

3) H. T. T., Noorte kaitses noorte vaim; Oma 1923, nr. 2.

Seda tuleb ära käsitleda ei taha siin tsiteerida ega refereerida trükitut materjali, mis kõigile enam-vähem kähtesundav, rohkele kui see just hädajärgselt vajalik on. Seda enam püüaksime aga juhtida tähelepanu selle kajastusele trükitumatu ajakirjas. Nii mõneski neist fikseeritakse üsna õnnestunult mõned meie õppiva noorsoo hingeala jaoned. Ja üldse selle sulesõja ning noorsoolikumise välisvormide probleemidest tulebki kõige teravamini esile see ataksia, millest eespool rääkisime. Käed-jalad ei hooli pärast pääd ei küsi käest-jalust! Juhitavad ei küsi juhtidest ega juhtidest juhtitavist.

Kooduvalt fikseeritakse sel puhul meie õpilaste status quo. Lõuad, millele seda tehakse, kujutavad otse stereotüübiliselt: „... ei ole meil praegu kasu. Meie vaim on väene ja pedagoogid ei suuda teda rikkaks teha. Vahe meie ja nende vahel on ääretult suur, Näikse, et võiksime ühes töötada, aga aeg on näidand et see võimatu. Võime küll üheskoos ilusaid sõnu teha, milliseid ka tehakse, kuid kaugemale ei jõua.“

Ja edasi: „Meie eetilist ega esteetilist tasapinda ei jõua kasvatajad tõsta, peame seda ise tegema. Peame ise otsima teid ja leidma, muinasjutu tegelasi.“¹⁾

On tähelepanud, et sõnad „eetiline“ ja „esteetiline“ esinevad nooril alati koos, ei kunagi lahkus.²⁾

Vanapõlvele avaldatakse äärmiselt põlgust nuipea kui ta kuidagi jutusse kandub:

„Olid ehtsad ahvid linna kodanikud. Lühikese aastusega ja häduses tegid nad seda ja mõtlesid sellest, mis alid teind ja mõtelnud nende isad ja isa-

1) Elmar Reiman, Koolinoorsoo vaimuline närbumine, Uudismaa 1922, lk. 72.

2) H. Th., Noorte kaitses noorte vastu, Oma 1923, nr. 12.

isad. Kes julges teisiti mõelda, teisiti elada ja täatada, oli hull. Kärgunu ehk surmu oli nende jumalus. Kuld mõtete ja võrdlustega opereerisid need inimesed, isegi mina, kes tundsin sarnase elu mõtetust.

„Minu peales oli süüdi see hulumeeliste, agarate linn. Hirmus oli tunda nende pääajude sassis minekut, vaimu vääriti, vastassihis lootamist! Kuis olin sattunud nende keskelle? Miks oli saatus nii naeruväärne, sülitas mu maha hullude jessa?“ 1)

Selle negatiivoni vaimu vastu tõusevad aga juba hääled noorte eneste keskelt.

„Vanade väärtus kiistakse maha. Neid nimetatakse „mineviku ahvideks“ (kummaline sõna, leid sin ta ühes kirjutuses „noorte põhmeluse“ üle). See on juba lüü ja ka vale.

Algukses oli noorte ülim ideaal saada vanade sarnaseks – nüüd kirjutatakse vanadele maha, kui on jõutud selle sarnasuse tipule – (Kaugemale nad nii kui ei saa).

Mõlline niolunatuse igal pool. – Ja kui neile ka teadvuseni jõuab nende lüüaldus, peetakse trotsi- valt kinni omaast arvamisest.

Siis on tipp. Noorte liikumine hakkab allapoole minema“ 2)

Kui avaldatakse rahulolematust, kui kritiseeritakse eneste peahesid ehk pedagooge, siis rahuldatakse kergesti sellist mis äeldud ega murte pääd, kuidas viirilatusse aludesse põhjalikunaat parandust tuma. Nii kirjutatakse :3) Igivana on juba vastolu vanade ja noorte vahel. Eks on ta piisind paratamata nähtusena ajaloo kestes. Teravamalt on see vahe esinend üksikutel murrangaegetel.

1) Karl Kivi, Haudamised 1922, lk. 73. Tõlge on pärit lühikirjandusloost proosaühist.

2) H. Th. Noorte kaitses noorte vastu; Osa 1923, nr. 1.

3) A. K., Kaaratjad ja meie; ibid.

Vaated eluvad kaasa ürvendustele ja omandavad need, vanad jäävad traditsioonide juure.

Nüüd. Praegune aeg on suur ürvestsünd kõigil aladel. Inimese vaim muutub, muutuvad ta esteetilised tunded, muutub ta iluavaade, muutub inimese oma teravikun.

Uue vaimu teenistusse astume hardalt, lootes selgemat tulevikku valitsevast segasest kaosest. Ja otsime vastust aja põlevatele küsimustele.

Meid aga tahetakse kasvatada liaks enese rõõmidele ja ei võeta arvessegi, et ei või uno põlv elumise sarnasuse-kuuegi saada, eriti nüüd. Uue põlve maraal, uue põlve kunsti- ja vormitunded võivad rasikaga näkku lüüa vanade omile.

Meile kirjutatakse üsra kasjaliselt ette: nü ja nii paljud ^{elutimutrit} peavad kaastikuääred puhtad olema j.n.e. Oma enese tõrjega ei tohi oma vaimu janna.

Mis jääb teha noortel?

See väike vaimline osa noori, kes püüab uue iluamõistmise poole, peab omapiisad kohanema tõelisimise. Need kes usaldavad endagi tühjuse karvatojatehoalde, tunnevad küll ehk minemaatelt kroonu käske, ei leia aga siiski rahuldust oma tööst, sest mingi aimdus alatiadvusest hoiab omi kütkeid.

Seda tühjust püütakse täita nii mitme muu harrastusega: minnakse sportima, kus võimalikult saab unustada. Me väleme: sport võtab laialt hõugu.

Ehk minnakse tantsusaalidesse ja saagitakse Shimmit, enne ehk nurga taga juldlist julgust võtke.

Ilma ohutuse ja juhatajate vähe vaimu

me nooris, vähe ajavaimust kinnikaaranist.

Ma ei nõua midagi, ei tea sedagi: Kas mu mõtteid
pauldab suurem osa noori, kuid arvan, on neid, kes
nii tunnevad. 1)

Kahju on ainult, et nooris vaid näha ke
küpsematut~~at~~ vilja ja ta ainukesena ülesandena
tähtsaks jäänud kohti vanade riidades. Sellist kõigest
tingimata 2) on noored isegi väga passiivsed kõige
vastu. Oeldakse, noortes on külluses rikkavad en-
giat. See võib ju olla, kuid enamasjades nooris ei
avaldu see mitte.

On küll uued Shimmy-kingad, uued
Fox-Trotid, daamidki vahelduvad õhtuhämariku
tundideks, uut vaimu, uusi ideid aga ei ole.

Teatav lõtvumist vaim haigutab neist riid-
dest vastu. Ollakse teadlik enist puudustest, neist
katsutakse, õigenimi: tahetakse vahendada, kuid kui-
das, selle küsimuse juures ei saavelda kaugem. On
tarvis õhutamist ja juhatust - aga kust? Välgast-
poult, kersvatajailt, pedagoogidelt? Annast
ei tunta kutsutud olevat õhutamist ja juhatust
jagajaks. Veel enam, noorist juhtide vastu tun-
takse antipaatiaid, sest organisatsioonides va-
litseva kurra tähtsuse juhtideks ainult
võimupühidjaid ja karjeristid. Et karjerismi
vaim äps. laskonnas üldse ja juhtide juures eri-
ti lapsakalt ära hakka ajama, seda toonit-
takse korduvalt rõhuga. 3)

Teib hääl, mis hoiatavad noori noorist juht-
lusest:

"Hoidkem nende aastate poolt vanade

1) Harvendus minu

2) tingitult?

3) Selma Peru Haarak nr. 1-2 ja Kuidis maas 1923.
Samas A. H. Tallgren, artikkel "Cave Canem".

est, kes vanad ei ole. On olemas küllalt tüüpe, kes arvavad olema end määratud naari kasvatajaid. Nii sugusteks vanadeks ähvardavad saada ka meie "naaste juhid" kelledest eelpoal jutt oli. 1)

Sesama autor kaitsub paljastada ka naaste protestivaimu põhjusi:

"Tunneni õpilaste kaldumast protesteerimisele, vastarääkimisele, teame kuidas need armastavad "oppositiooni teha", iseenamast kontrasti teha originaalsust taga ajades. On niikaugele mindud selle ... kontrastteooriaga, et kahtlaseks saab ... kas üldse veel midagi positiivset luua suudetakse. Kui ... antakse kirjalooks mõnd teemat subjektiivseks käsituseks, siis leiab see kaudset vastutõrjumist: "ei laheta enast paljastada". Paistab nagu häbenenud õpilased luua midagi positiivset, kui see on tehtud kooliõpetajate ülesandeks. Tahetakse teha kõike omal algatusel. Loetakse häbi sõnakaulmist, teiste tahtmise ja arvamise alla paandumist." 2)

Tutor leiab, et säärane subjektiivsus - nagu ta seda nimetab - on külge hakanud kõigile naastele, et sest on tingitud originaalsuse ja kõikvõimsuse X-ismide, noaduherisuse all kannatamine. Harilikud põhjusedki täituvad kõikvõimsa loomusega, et "poliitikat teha". Kuid selle äärmise subjektivismi tõlke kannatab naaste loomine, muutub nõrgaks ja väetiseks. Ette laiskuses ei peeta nõrkus. 3)

Sellest nõrkusest on just tulnud laiskus, väidab ta, sest muide pole sugugi laiskus naaste loomus. Ta leiab, et sama äärmise subjektiivsuse isasuguste referaatide, süga enescharimise tõhusamate

1) H. Th., Naaste kaitses naaste vastu; Aina 1923, nr. 1.

2) ibid. 3) Harvendus minu

vahendite vastu antipaaria esile kutsutud. Räägib sel-
lest, kuidas õpetajad omal ajal õpilastele refereerati kaal-
püüdsid määrada, mis aga hoolsat vastutõrkamist
leidis - ikka sama subjektivsus tõttu.

Kust on tulnud see äärmise subjektivismi raa-
tesse? - küsib ta viimaks ja leiab, et see ei peitu sugugi
noorte loomuses (sic!). „On see praeguse aja individua-
lismi peegeldus noortes, liialdus kujul? - küsitakse
ta edasi. Või on see tulevikus puhkeli lõava indi-
vidualismi algaste meie noortes? Ja vastab selle-
le kõigele: „Ei tea, milline ta kujuneb.“ 1)

Oleme jõudnud meie noorsoo hingele kõige
keerukama probleemide juurde, mis pedagoogilise psüh-
holoogiaga apereerides peaks a priori lihtsasti lahenda-
davat olema, kuid omegi süü näib esinevat sellaseid
jaooni, mis sümboloidesse ei tahaks paenduda. Muidegi
eksib meie autor, kui ta ütleb, et subjektivism sugugi
noorte loomuses ei peitu. Aga imestama peaks on, kui
see karraga ülemaailmselt järsku äisti tervalt ilu-
siks tuleb, nagu seda ambus 1923 a. tähele väispanna.
Tänapäev ei kaule me, vähemalt avalikult, niisk-
gusest asjast enam midagi.

Tuleb alitada väliseid põhjusi. Kuid mistu-
guseid?

Ei eksivist, kui öelda, et need põhjused
lähtuvad juba eelpool siinutatud noorsoo liikumise
juhtidest. Need härrad kutusid vaimud välja, mida
nad ise enam juhtida ei osanud, ja milliste juhti-
miseks neil eeldusigi, polnud. Teame, kuidas kõrg-
se liikumine vette jooksis.

Seda aratagust küsimust käsitledes
peaksime põhjalikumalt eritlema meie noort

1) Harvendus minu

noorsoo juhtide psühholoogiat — mis aga ometi jii-
sust kaugema tuleviku ülesandeks jäägu, kui need
härivad oma elutööle tagasi vaadates memuaarid
kirja on pannud...

Järeldused.

Kui on tõsi, et meiegi noorsoo liikumist
tulib vaadelda ühe lüliina üldisest noorte emantsi-
patsioon püüdest, ühest sellasest suurest emant-
sipatsioonist, nagu neid tuntakse Prantsuse Suu-
rest Revolutsioonist saadik mitmeid (kolmandama
sajuse, naiste j. n. e.), siis peab kord see liikumine,
mis nüüd talitunud näib olevat, uuesti esile puhke-
ma, väib alla, veel suurema aktiivsusega kui varasmini,
kui meie ühiskondlikud ja pedagoogilised olud aru-
saadusega seda vahelpeal tarbetumaks pole teinud.
Seda ootame ära. Siis selgub meie see aspekt mitmes-
ti hoopis paremini.

Teame aga usume, et meie keskkooli-
noorsoo liikumine, nimelt see vaimline — nimetame
seda mingivõrrast kasvõi ütsimiste ja trütsimiste "lii-
kumiseks" — et eeskätt see vaimline liikumine, mille
tulemuseks noorte käsitajad kirjutatud ja paljundatud aji-
kirjand, oli meie omajärgi ühiskondlike ja pedagoogi-
liste olude tingitud, mille järeltained kuni viimase
ajani veel tundus. Erakordselt algade mõjul ja jä-
relmõjul poetas meie noorsoo hingele nii mõnigi
paheline joon, mille üle tagant järele alets mõtita
nuriseda. Mis aga teadlikult tehtud noorsooli-
ikumisse puutub, siis selle kohta alets nii mõndagi
ütelda, kuid loodetavasti alg ise mõistab temagi
üle kohut.

Kasvatusm.?

Meie kohu on minevikku, mõista ja vaban-
dada, tulevikku aga oma parema äratundmise järel
kujundada.

Kesklinnaorvoo ajakirjade nimekiri

Järeldmärgus:

Siin otseselt tsiteeritud ajakirjad
leeduvaad Tartu paeglase realgümnaasiumi,
Tütarlaste gümnaasiumi ja õhtuse ühisgüm-
naasiumi arhiivides ja raamatukogudes. Mõned
isiklikult säilinud eksemplarid oleu üle-
annud Eesti Rahva Muuseumi Arhiiviraama-
tukogule. Trükitud ajakirjad leiduvad sääl-
juba 20 ipso.

* Ajakiri Treffneri Gümnaasiumi. Väljaandja õi-
tsikonid Kaarli tohterid. Siineline tasapind üle kesk-
mise. Mimeoграфaritud. Esimene, olla õpilaskon-
sarniliselt ühendavaks teguriks. Ilmunud 10 korda
aastas, Tartus 1924.

* Ajakiri Treffneri Gümnaasiumi Opilaskon-
nast, Tartu 1925 (ilmunud 10 korda aastas). Väljaandja
sama mis eelmises. Trükitud. Siineline tasapind
keskpärane, trükituna rõhk. Esimene, väljaand-
mistele.

* Album Aasta, Tartu 1928. Väljaandja Tehnikas
Opilaste Ring. Mimeoграфaritud. Siineline tasapind
keskpärane, osalt rõõgapaalae.

1) Tähtsusega märgitud on kinnitatud käesoleva
töö koostamisel.

+ Album Abiturient, Tallinn 1924. Vägandja
 Ohtuse ühisgümnaasiumi I. lend. Trükitud. Sisuli-
 ne tasapind trükituna üldiselt nõrk, osalt raskema
 haldar. Eesmärk: väljendustööde rahuldamine.

Keskkoali-noorsoo ajakirjade nimestik. 1)

* Ajakiri Tartu Kommerts & Kaubanduskooli, Tartu
 1922. Vägandja Kommerts & Kaubanduskooli õpilaste
 ühing. Mimeografeeritud. Sisuline tasapind keskmise
 eesmärk: väljendustööde rahuldamine, ühingu hästi-
 kaudja. # 1(6) ilmunud maiskuul, # 1(7) detsem-
 bris. Varem ilmunute kohta pole andmeid.

* Ajakiri Tartu Kommertsikooli, Tartu 1920/21. Väg-
 andja Kommertsikooli õpilaste Ring. Mimeografeeri-
 tud. Sisuline tasapind tugev. Eesmärk: sama mis
 eelmisel.

* Ajakiri Treffneri Gümnaasiumi. Vägandja õpi-
 laskond kooli toetusel. Sisuline tasapind üle kesk-
 mise. Mimeografeeritud. Eesmärk: olla õpilaskonnas
 rahmeliselt tõrjendavaks teguriks. Ilmunud üks ainus
 number, Tartus 1924.

* Ajakiri Treffneri Gümnaasiumi õpilaskonna,
 Tartu 1925 (ilmunud üks ainus number). Vägandja
 sama mis eelmisel. Trükitud. Sisuline tasapind
 keskpärane, trükituna nõrk. Eesmärk: väljendustööde
 rahuldamine.

* Album Asta, Tartu 1928. Vägandja Tehnika Güm-
 n. õpilaste Ring. Mimeografeeritud. Sisuline tasa-
 pind keskpärane, osalt nõrgapoolne.

1) Tähekesega märgitud on kasutatud käesoleva
 töö koostamisel.

- * Album Abiturient, Tallinn 1924. Väljaandja
Õhtuse ühisgümnaasiumi V. lend. Trükitud. Sisuli-
ne tasapind trüki jaoks üldiselt nõrk, osalt siiski ra-
huldar. Eesmärk: väljendustorke rahuldamine.
- * Album Kuma (nr. 1-32), Tartu 1924/25. Välja-
andja: õpetajate seminaris õpilased. Opalograferitud.
Sisuline tasapind keskmine. Eesmärk: samas mis
eelmisel.
- * Album Kuma Juubeli, Tartu 1928. Väljaandja sama
mis eelmises. Trükitud. Sisuline tasapind keskpärane.
- Album Natuura, Pärnu 1921. Väljaandja Kaolinoor-
sao liidu seksioon „Natuura“. Sapirografeeritud.
Sisuline tasapind tugev. Eesmärk: loodusteaduste
harrastus.
- * Album Raja I. Tartu 1923. Väljaandja Õhtuse
ühisgümnaasiumi. Osilevõtte Kirjandusseksi-
oon. Sisuline tasapind tugev. Mimeograferitud
Eesmärk: väljendustorke rahulelamine.
- * Album Raja II. Väljaandja sama. Ilmunud
Tartus 1924. Trükitud. Sisuline tasapind trüki-
tuna keskmine. Eesmärk: sama mis eelmisel.
- * Album Tütarlaste Gümnaasiumi I ja II, Tartu
1926. Väljaandja Tartu tütarlaste gümnaasiumi
Kirjandusring. Mimeograferitud. Sisuline
tasapind keskpärane. Eesmärk: sama mis eelmisel.
- * Album „Võnnurk“, Võrk 1923. Väljaandja Võrk kes-
koolide Noorsoo liit. Trükitud. Sisuline tasapind
keskmine. Eesmärk: Kirjanduslik koguteos.

Album „Virvad”, Tartu 1919. Väljaandja Treffneri
gümnaasiumi õpilaste enesekorralduse ring, „Iluvõime”.
Mimeografeeritud. Sisuline tasapinn ja eesmärgi-
kohta puuduvad andmed. On ilmunud arvatavasti 2 vihku.

* Agne, Tartu 1928. Väljaandja Tütarlaste gümnaasiumi õpilaste. Mimeografeeritud. Sisuline tasapind keskjärglane. Eesmärk: väljendustarke rahuldamine ja järele minvat noorsoo-liikumist elustada.

* Aljatar, Pärde 1925/26. Väljaandja Pärde Kooli-
noorsoo Liit. Mimeografeeritud. Sisuline tasapind keskjärglane. Eesmärk: väljendustarke rahulda-
mine. On ilmunud arvatavasti ka varem aastail.

* Archimedes, Tartu 1920/21. Väljaandja Treffneri
gümnaasiumi Füüsika, Matemaatika ja Loodusteaduste
Ring. Mimeografeeritud. Sisuline tasapind tugev.
Eesmärk: loodusteaduste ja matemaatika harrastus.

* Astmed, Tartu 1923. Väljaandja Treffneri gümna-
asiumi V-mad (II-III) klassid. Mimeografeeritud. Sisuline
tasapind keskmine. Eesmärk: väljendustarke rahul-
damine.

Ede, Tallinn 1924/25. Väljaandja J. Vestholmi
gümnaasiumi Õppurite Ring. Lühemad andmed puu-
duvad.

Eo, Tartu 1921. Väljaandja Eesti Noorsoo Kasvatus-
seltsi tütarlaste gümnaasiumi VI-lasamad (III-mad) klas-
sid. Mimeografeeritud. Sisuline tasapind keskjärg-
lane. Eesmärk: väljendustarke rahuldamine.

* Eepoek, Võru 1920-22. Väljaandja meesk-
kooli VI. klass. Sapirografeeritud. Sisuline tasa-
pind tugev. Eesmärk: kirjanduse ja Kunsti Kuukirja.

- Grimass, (Pärnu?) Ilmutus, I aasta (1921?). Lähe-
mad andmed puuduvad.
- * Haarak, Tartu 1922/23. Väljaandja Eesti Eütarlaste
Gümnaasiumi Kirjandus-teaduslik ring. Mimeografeeritud
Sisuline tasapind keskjärgne. Eesmärk: väljendustarbe
rahuldamine.
- * Helina, Viljandi 1920/21. Noorte ajakiri, väljaandja
A. Pertmann. Trükitud. Sisuliselt noor. Eesmärk:
väljendustarbe rahuldamine ja konkurents „Uudis-
maaga“.
- Helk, Tartu 1925/26. II. Kommeretsgümnaasiumi
Õpilasteühingu Karakusseltsi töö. Muud andmed puu-
duvad.
- Helk, Pärnu 1919. Andmed puuduvad.
- * Jdu, Tartu 1926-27. Väljaandja Õhtugümnaasiumi
II ja III klass. Masskirjaga šapirografeeritud. Sis-
uline tasapind algeline. Eesmärk: väljendustarbe
rahuldamine.
- Ilmarine, Põltsamaa 1925. Väljaandja kihisgüm-
naasiumi karakusselts ja noorsooühuse maleva. Lähe-
mad andmed puuduvad.
- Kevadtunled, Rakvere 1919. Andmed puuduvad.
- Kommersant, Tartu 1920. Väljaandja O/i. Kom-
mersant. Lähe mad andmed puuduvad.
- Karvadoor, Tartu 1920/21. Noorte ajakiri Kommerets-
koolis. Šapirografeeritud. Sisuline tasapind kesk-
mine, osalt alla keskmise. Eesmärk: väljendustarbe
rahuldamine.
- * Kuma. Tartu õpetajate seminaris ajakiri. Ilmu-
nud juba põrandaall. Hiljem jätkas ilmunist peaaegu
vahetpidamata. Osalt käega kirjutatud, osalt paljunda-
tud. Sisuline tasapind väga mitmesugune.

- * Meie Mehed, Tartu 1923. Väljaandja Treffneri gümnaasiumi V(II) klass. Hektografeeritud. Sisuline tasapind algeline. Eesmärk: klassi omavalitsuse hääleandja; väljendustarbe rahuldamine.
- Merkuur, Pärnu 1924/25. Väljaandja õppurühing "Kiir". Sisult keskjärgane. Muud andmed puuduvad.
- * Mülaug, Tartu 1926. Väljaandja Treffneri gümnaasiumi. Õpilaskond. Trükitud. Sisuline tasapind trüki ja os nõrgapoolne. Eesmärk: väljendustarbe rahuldamine.
- Nooled, Tallinn 1919. Väljaandja Kutschariduse Seltsi. Õhtukooli kirjandusosakond. Sisult nõrgavõitu. Muud andmed puuduvad.
- Noorte Häääl, Tartu 1919/20. Väljaandja Treffneri gümnaasiumi eescharimise ringi. Häälmärk. Sisult keskmine. Eesmärk: väljendustarbe rahuldamine.
- * Oma, Tartu 1921-23. Väljaandja Realkooli õppurühing. Mimeografeeritud. Sisuline tasapind tugev. Eesmärk: väljendustarbe rahuldamine, ühõrgu hääleandja.
- Pürje, Tartu 1919. Väljaandja Õppurühing Eescharimise Rühm, varema nimega "Noorus". Sisult enam-vähem tugev. Muud andmed puuduvad.
- * Rada, Tartu 1922-23. Väljaandja Õhtugümnaasiumi. Õpilaskond. Kirjandussektsioon. Sisult tugev. Mimeografeeritud. Eesmärk: väljendustarbe rahuldamine.
- Rõngassaar, Tallinn, Tondi 1920/21. Väljaandjad Vabariigi sõjakooli kasvandikud. Sisult enam-vähem tugev. Muud andmed puuduvad.

Sälvus, Rägina Noorte ühingu ajakiri. Muud andmed puuduvad.

Tari, Rakvere 1924/25. Väljaandja õpetajate seminari õpilasesindus. Sisult keskpärane. Muud andmed puuduvad.

* Teos, Tartu 1923. Väljaandja tüümu "Tegijad" Treff-riigiühik. V(D)E klassis. Mässikal põhjendatud. Sisuline tasapind keskmine. Eesmärk: väljendustarbe rahuldamine, oppositsioon "Uudismaale".

Tulolind, Haapsalu 1924/25. Väljaandja Läänemaa õpetajate seminari Oppositsiooni Kirjanduse ja Kunsti ring. Sisult keskmine.

* Tuluke, Ilmunud Tartus. Lähemad andmed puuduvad.

Tõrges, 1921/22. Ilmuniskohht teadmata. Väljaantud nähtavasti: kitsama ringkonna poolt kuulsa Vrejandi noorsoo kongressi juhiks. Sapirografeeritud. Sisult tugev.

Tõrvik, Võru 1925. Väljaandja Võru õpetajate seminari noorsoo ring. Trükitud. Sisult kehva võitu.

* Täuge, Tartu 1921. Väljaandja koolidevaheline õpilasiühing. Sapirografeeritud. Keskmise sisulise tasapinnaga. Eesmärk: väljendustarbe rahuldamine

* Tausmed, Tartu 1926. Eesti kooli noorsoo Keskliidu häälekandja. Trükitud.

* Uudismaa, Tartu 1919-1923 (incl.). Eesti Kooli noorsoo Keskliidu häälekandja. Trükitud.

Vihjed, Põltsamaa 1925. Väljaandja ühisgümnaasiumi kassakusring ja noorsoo partei meele. Sisult keskpärane. Muud andmed puuduvad.

Vigur, Tartu 1919. Andmed puuduvad.

Vihur, Tartu 1921. Väljaandja mingi intsim rühm
Etuses riisigümnaasiumis. Sapirografeeritud.

* Siuline tasapind keskmine. Eesmärk: väljendustarke
rahuldamine

Viirastus, Valgas 1920. Andmed puuduvad.

Vax Discipuli, Tallinn 1921. Andmed puuduvad.

* Vaag, Tartu 1922/23. Väljaandja Tartu Realkooli
noorsoopäevalehe. Hektografeeritud. Suult keskpä-
rane. Eesmärk: organisatsioonile hääle kandja, välja-
endustarke rahuldamine.

Õppur, Tartu 1919. Väljaandja Õppurite Enesetähe-
nivise Rühm, varemgi nimega "Noorm." Lähemad
andmed puuduvad. 1).

— • —

1) Eks-kombed on alfabeetilisest järjekorrast välja jäät-
nud järgmised ajakirjad:

* Eha, Tartu 1923/24. Väljaandja Realgümnaasiumi II klass.
Sapirografeeritud. Keskpärane. Eesmärk: emakeele harrastus
ja väljendustarke rahuldamine.

* Laike, Tartu 1927. Realgümnaasiumi noorsoopäevalehe rühm
ajakiri. Sapirografeeritud. Siuline tasapind keskpä-
rane. Eesmärk: sama.

* Loit, Tartu 1922/23. Realgümnaasiumi V (II) kl. ajakiri.
Sapirografeeritud. Siuline tasapind keskpä-
rane. Eesmärk: sama.

* Lohe, Tartu 1924 (?) Realgümnaasiumi II klassi ajakiri.
Suult algeline. Sapirografeeritud. Eesmärk: rahvaleht.

Puhinnatōō

473550

